

บทที่ 4

การสอบสวนคดีอาญา

การสอบสวนคืออะไร

ระบบยุติธรรมทางอาญา (the criminal justice system) เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นมาเพื่อทำหน้าที่พิจารณาพิพากษาตัดสินความผิดทางอาญาที่เกิดขึ้น การสนับสนุนบังคับให้เป็นไปตามคำพิพากษา และเป็นกระบวนการในการบังคับใช้กฎหมาย (law enforcement) โดยมีโครงสร้างและส่วนประกอบต่าง ๆ ดังที่กล่าวไปแล้วในบทที่ 2 การสอบสวนเป็นขั้นตอนส่วนหนึ่งของระบบยุติธรรมทางอาญา ในระบบยุติธรรมทางอาญาของไทย การสอบสวนคดีอาญาเริ่มตั้งแต่มีการร้องทุกข์ กล่าวโทษ ทั้งจากการที่มีผู้เสียหายหรือประชาชนทั่วไปมาแจ้งความให้เจ้าหน้าที่ของรัฐทราบถึงการกระทำความผิด หรือเจ้าพนักงานของรัฐ หรือพนักงานสอบสวนพบการกระทำความผิดเอง ไปจนกระทั่งส่งสำนวนการสอบสวนให้พนักงานอัยการพิจารณาเพื่อฟ้องคดีต่อศาล หรือจะเรียกว่าเป็นขั้นตอนก่อนการฟ้องคดีและพิจารณาคดีของศาล

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2(11) ให้ความหมายของการสอบสวนไว้ว่า “การสอบสวนหมายความว่า การรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินการทั้งหลายอื่นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหา เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิดและเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ”

ดังนั้น การสอบสวนตามความหมายของกฎหมายไทย ก็คือการดำเนินการดังต่อไปนี้

- 1) การรวบรวมพยานหลักฐาน เช่น พยานบุคคลโดยการสอบปากคำ การเก็บพยานวัตถุไว้เพื่อให้นำสืบหรือแสดงต่อศาล หรือการรวบรวมพยานเอกสาร เป็นต้น
- 2) การดำเนินการทั้งหลายอื่นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหา เช่น การควบคุมตัวผู้ต้องหา, การตรวจสอบประวัติการต้องโทษของผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหา การออกหมายเรียก เป็นต้น

ซึ่งการดำเนินการทั้งสองประการข้างต้นนั้น มีวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ

1. เพื่อทราบข้อเท็จจริง หรือ
2. เพื่อพิสูจน์ความผิด และเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำผิดมาฟ้องลงโทษ

การสอบสวนจะเกิดขึ้นก็เมื่อมีผู้ได้รับความเสียหายจากการกระทำ หรือผู้ที่เกี่ยวข้องมา ร้องทุกข์หรือกล่าวโทษต่อเจ้าพนักงานของรัฐ ซึ่งอาจเป็นพนักงานสอบสวนหรือจะเป็นเจ้าหน้าที่ ตำรวจอื่น ๆ ซึ่งก็จะต้องส่งคำร้องทุกข์หรือกล่าวโทษนั้นไปยังพนักงานสอบสวนต่อไป หรืออาจเป็น กรณีพนักงานสอบสวนทราบการกระทำผิดเอง ก็อาจทำการสอบสวนเองก็ได้

การสอบสวนเป็นการที่พนักงานสอบสวนจะต้องรวบรวมพยานหลักฐานหรือดำเนินการ อื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อที่จะค้นหาผู้กระทำผิดและพิสูจน์ความผิดของผู้ถูกกล่าวหา นั้น และนำ พยานหลักฐานต่างๆ รวบรวมเป็นรูปสำนวนการสอบสวนเพื่อให้พนักงานอัยการพิจารณาต่อไป นอกจากนี้ การสอบสวนไม่เพียงแต่เป็นการพิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหาเท่านั้น แต่การสอบสวน จะต้องทำเพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงต่าง ๆ เกี่ยวกับความผิดดังกล่าวด้วย ซึ่งข้อเท็จจริงที่ปรากฏ ออกมาจากการสอบสวน ผู้ที่ถูกกล่าวหาอาจไม่ใช่เป็นผู้ที่กระทำผิดก็ได้ ซึ่งหากข้อเท็จจริงปรากฏ เช่นนั้น พนักงานสอบสวนก็อาจจะมีความเห็นสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหาดังกล่าวก็ได้

การสอบสวนคดีอาญาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นนั้นไม่จำเป็นที่ทุกคดีจะไปถึงการพิจารณาของ ศาลทั้งหมด ดังเช่นคดีความผิดเล็กน้อย ซึ่งกฎหมายให้อำนาจพนักงานสอบสวนสามารถเปรียบเทียบปรับได้หากผู้ต้องหารับสารภาพ คดีก็อาจเสร็จสิ้นลงเมื่อผู้ต้องหาชำระค่าปรับเสร็จสิ้นแล้ว คดีก็จะไม่ไปสู่พนักงานอัยการและศาล แต่หากเป็นคดีที่มีโทษสูง พนักงานสอบสวนก็ต้อง รวบรวมพยานหลักฐานด้วยความละเอียดรอบคอบ พยายามค้นหาพยานหลักฐานต่างๆ ให้มากที่สุด เพื่อพิสูจน์ความผิดของผู้ถูกกล่าวหา เช่น พยานบุคคล พยานเอกสาร วัตถุพยาน และ รวบรวมเป็นรูปสำนวนการสอบสวน เสนอพนักงานอัยการต่อไป

บทบาทและหน้าที่ของการสอบสวน

ในสภาวะของสังคมการเมือง การสอบสวนเป็นเครื่องมือที่สำคัญของรัฐในการบังคับใช้ กฎหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของสุจริตชนจากการถูกละเมิดโดยบุคคลอื่น การสอบสวน เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการยุติธรรมที่มนุษย์สร้างขึ้นมา เพื่อใช้เป็นกระบวนการที่จะนำตัว

ผู้กระทำผิดกฎหมาย ซึ่งเป็นผู้ที่ไปละเมิดในสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น มาฟ้องลงโทษตามกฎหมาย และในขณะเดียวกันการสอบสวนก็จะเป็นสิ่งที่ช่วยคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดจากการพิจารณาคดีที่ไม่เป็นธรรม เพื่อไม่ให้มีการพิจารณาความผิดโดยเด็ดขาดและผลการตามอำเภอใจของเจ้าหน้าที่รัฐ ซึ่งบทบาทและฐานะของการสอบสวนคดีอาญาของไทยก็พอจะสรุปได้เป็น 2 ประการคือ

1. ในฐานะที่เป็นการรวบรวมพยานหลักฐานหรือการดำเนินการอื่น ๆ ที่ใช้พิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหา ในฐานะที่การสอบสวนเป็นเครื่องมือของรัฐในการบังคับใช้กฎหมายเพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยในสังคม เพื่อการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนโดยทั่วไป เพื่อประโยชน์ต่อ สาธารณชน การสอบสวนจึงมีบทบาทและฐานะในการที่เป็นขั้นตอนเบื้องต้นของการรวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความผิดที่เกิดขึ้น เพื่อใช้มัดตัวผู้กระทำผิด เพื่อใช้พยานหลักฐานต่าง ๆ แสดงให้ศาลดูและเชื่อว่าบุคคลดังกล่าวเป็นผู้กระทำผิด เพื่อที่ศาลจะได้ตัดสินลงโทษผู้ถูกกล่าวหา การสอบสวนจึงสอดคล้องกับแนวความคิดในเรื่องของการที่มนุษย์ได้รวมตัวกันเข้ามาอยู่ในสภาวะสังคมการเมือง และยอมมอบอำนาจในการพิจารณาตัดสินความผิดให้แก่รัฐทำหน้าที่นี้แทน โดยการสอบสวนก็เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการในการพิจารณาตัดสินลงโทษผู้กระทำผิด

2. ในฐานะที่เป็นการค้นหาและกลั่นกรองข้อเท็จจริงต่าง ๆ เกี่ยวกับความผิดที่เกิดขึ้นและเป็นการคุ้มครองผู้ถูกกล่าวหาจากการดำเนินการโดยเด็ดขาดและผลการสอบสวนเป็นส่วนหนึ่งที่จะใช้ในการค้นหาข้อเท็จจริงต่าง ๆ เบื้องต้นก่อนคดีจะขึ้นไปสู่การพิจารณาคดีชั้นศาล หากการพิจารณากลั่นกรองในเบื้องต้นโดยกระบวนการสอบสวนข้อเท็จจริงปรากฏว่าผู้ที่ถูกกล่าวหาไม่มีความผิด หรือพยานหลักฐานมีไม่เพียงพอที่จะเอาผิดกับผู้ถูกกล่าวหา ผู้ถูกกล่าวหา ก็อาจจะพ้นจากกระบวนการยุติธรรมไปก่อนที่จะมีการพิจารณาคดีโดยศาล ทั้งนี้ก็เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาให้ได้รับการพิจารณากลั่นกรองเบื้องต้นเสียก่อน เพื่อมิให้ถูกควบคุมหรือตกอยู่ภายใต้กระบวนการยุติธรรมนานโดยไม่จำเป็น

ทั้งสองบทบาทและฐานะของการสอบสวน เจ้าพนักงานของรัฐจะต้องตระหนักถึงอยู่ตลอดเวลา การรวบรวมพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องจะต้องรวบรวมให้มากที่สุด และละเอียดรอบคอบเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงโดยละเอียด เพราะหากผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำผิดจริง พยานหลักฐานที่ได้

มาก็จะมัดตัวผู้กระทำความผิด และศาลสามารถที่จะใช้พยานหลักฐานดังกล่าวพิจารณาตัดสินลงโทษผู้กระทำความผิดได้ แต่หากพยานหลักฐานที่ได้มาทำให้ทราบข้อเท็จจริงได้ว่าผู้ต้องหาหรือผู้ถูกกล่าวหาไม่ได้กระทำความผิดจริง ก็จะเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาหรือผู้ต้องหาให้พ้นจากกระบวนการไป

พนักงานสอบสวนและอำนาจการสอบสวน

เนื่องจากการสอบสวนเป็นขั้นตอนเบื้องต้นในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเป็นกระบวนการที่จะต้องอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน การดำเนินการสอบสวนจะต้องมีความเป็นกลาง เจ้าพนักงานผู้ปฏิบัติจะต้องมีความรู้ความสามารถ ความเข้าใจในข้อกฎหมาย มีจรรยาบรรณ และวุฒิภาวะเพียงพอ การอำนวยความสะดวกจึงจะสามารถทำได้เต็มที่ ดังนั้น ผู้ที่จะมาทำหน้าที่สอบสวนคดีอาญาหรือพนักงานสอบสวนจึงจะต้องมีการกำหนดคุณสมบัติไว้โดยเฉพาะ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2(6) ให้ความหมายของพนักงานสอบสวนไว้ว่า “หมายความว่าเจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายให้มีอำนาจและหน้าที่ทำการสอบสวน” ซึ่งเจ้าพนักงานที่มีอำนาจและหน้าที่ที่จะทำการสอบสวนได้ ก็คือ¹

1. ในเขตกรุงเทพมหานคร ได้แก่ ข้าราชการตำรวจซึ่งมียศตั้งแต่ชั้นนายร้อยตำรวจตรีหรือเทียบเท่าขึ้นไป มีอำนาจสอบสวนความผิดอาญาซึ่งได้เกิด หรืออ้าง หรือเชื่อว่าได้เกิดภายในเขตอำนาจของตน หรือผู้ต้องหาที่มีที่อยู่หรือถูกจับภายในเขตอำนาจของตนได้

2. ในต่างจังหวัด ได้แก่

- พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่
- ปลัดอำเภอ
- ข้าราชการตำรวจซึ่งมียศตั้งแต่ชั้นนายร้อยตำรวจตรีหรือเทียบเท่าขึ้นไป

ผู้ที่ได้รับมอบหมายให้มีอำนาจและหน้าที่ทำการสอบสวนคดีความผิดทางอาญาที่เกิดขึ้นซึ่งถือเป็นเจ้าพนักงานส่วนหนึ่งในกระบวนการยุติธรรม ก็คือพนักงานสอบสวน ซึ่งผู้ที่เป็นพนักงานสอบสวนนั้นมีทั้งฝ่ายตำรวจและฝ่ายปกครอง ซึ่งการศึกษาในครั้งนี้จะกล่าวถึงแต่การสอบสวนในหน้าที่ของตำรวจ ในเขตกรุงเทพมหานครเท่านั้น เมื่อพนักงานสอบสวนมีอำนาจที่จะทำการสอบสวนได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานี้แล้ว ก็ไม่ใช่ว่าจะสอบสวนได้

¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 18 .

ทุกคดีไป พนักงานสอบสวนมีอำนาจสอบสวนได้เฉพาะคดีที่เกิด หรืออ้าง หรือเชื่อว่าได้เกิดในเขตอำนาจของตน หรือผู้ต้องหามีที่อยู่หรือถูกจับภายในเขตอำนาจของตนเท่านั้น เช่น พนักงานสอบสวนของสถานีตำรวจนครบาลปทุมวัน ก็มีอำนาจสอบสวนคดีที่เกิดเหตุในเขตรับผิดชอบของสถานีตำรวจนครบาลปทุมวัน เท่านั้น

วิธีการและขั้นตอนของการสอบสวน

1. การร้องทุกข์และการกล่าวโทษ

เมื่อมีการกระทำผิดทางอาญาเกิดขึ้นจะเริ่มมีการสอบสวนก็ต่อเมื่อมีการแจ้งความร้องทุกข์หรือการกล่าวโทษ

การร้องทุกข์ ก็คือ การที่ผู้เสียหายได้กล่าวหาต่อเจ้าหน้าที่ว่ามีผู้กระทำความผิดขึ้นจะรู้ตัวผู้กระทำความผิดหรือไม่ก็ตาม ซึ่งกระทำให้เกิดความเสียหายแก่ผู้เสียหาย และการกล่าวหาเช่นนั้นได้กล่าวโดยมีเจตนาจะให้ผู้กระทำความผิดได้รับโทษ²

การกล่าวโทษ ก็คือ การที่บุคคลอื่นซึ่งไม่ใช่ผู้เสียหายได้กล่าวหาต่อเจ้าหน้าที่ว่ามีบุคคลรู้ตัวหรือไม่ก็ได้กระทำความผิดอย่างหนึ่งขึ้น³ เช่น มีผู้ยื่นรอรถประจำทางอยู่และเห็นคนร้ายวิ่งราวกระเป๋าทือของผู้อื่น จึงไปแจ้งต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจบริเวณใกล้เคียง เช่นนี้ก็ถือเป็นการกล่าวโทษ

พนักงานสอบสวนจะสามารถทำการสอบสวนได้ก็ต่อเมื่อมีผู้มาร้องทุกข์หรือกล่าวโทษ แต่หากเป็นคดีอาญาที่เป็นความผิดอันยอมความได้ ผู้เสียหายจะต้องร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวน

เขตรับผิดชอบของสถานีตำรวจแต่ละแห่งกำหนดไว้ใน ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง กำหนดหน่วยงาน เขตอำนาจการรับผิดชอบและเขตพื้นที่การปกครองของหน่วยราชการในกรมตำรวจ ลงวันที่ 5 ตุลาคม พ.ศ.2515 แก้ไขเพิ่มเติมโดย ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง กำหนดหน่วยงาน เขตอำนาจการรับผิดชอบและเขตพื้นที่การปกครองของหน่วยราชการในกรมตำรวจ (ฉบับที่ 19) พ.ศ.2537 .

² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2(7)

³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2(8) .

สวนตามระเบียบก่อน⁴ พนักงานสอบสวนจึงจะมีอำนาจทำการสอบสวนคดีดังกล่าวได้ ส่วนคดีความผิดทางอาญาโดยทั่วไปนั้น ผู้เสียหายอาจไม่ได้มาร้องทุกข์แต่มีผู้อื่นมากล่าวโทษต่อพนักงานสอบสวน หรือพนักงานสอบสวนทราบการกระทำผิดเอง ก็อาจทำการสอบสวนได้

ผู้ที่รับคำร้องทุกข์ต้องเป็นเจ้าของพนักงานผู้ซึ่งกฎหมายกำหนดให้มีอำนาจหน้าที่รับคำร้องทุกข์ ได้แก่

- พนักงานสอบสวน
- พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ซึ่งมีหน้าที่ตำแหน่งรองหรือเหนือพนักงานสอบสวน และเป็นผู้ซึ่งมีหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยตามกฎหมาย⁵

การที่เจ้าพนักงานตำรวจหรือพนักงานสอบสวนได้รับคำร้องทุกข์หรือคำกล่าวโทษมา จึงเป็นการเริ่มต้นกระบวนการสอบสวน หรืออาจเรียกว่าเป็นขั้นตอนแรกที่คดีความจะเข้ามาสู่กระบวนการรวบรวมพยานหลักฐานโดยพนักงานสอบสวน หรือจะถือว่าเป็นการเริ่มต้นเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาก็ได้ ทั้งนี้ก็เพราะกระบวนการสอบสวนเป็นกระบวนการเบื้องต้นของระบบยุติธรรมทางอาญา

2. หมายเรียกและหมายอาญา

เมื่อคดีเข้าสู่กระบวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวน กฎหมายได้ให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานของรัฐในการใช้มาตรการบังคับได้โดยลำพัง เจ้าพนักงานโดยศาลมิได้เข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องด้วย⁶ ซึ่งเครื่องมือสำคัญของเจ้าพนักงานในการดำเนินคดีก็คือ หมายเรียกและหมายอาญา

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 212 .

⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 124 .

⁶ พ.ต.ท.ชาญ วัฒนธรรม, การพัฒนางานสอบสวน (เอกสารวิจัยการศึกษาตามหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชารัฐประศาสนศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534)หน้า 52

2.1 หมายถึง

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามิได้ให้คำจำกัดความของหมายเรียกไว้อย่างชัดเจน แต่ในมาตรา 52 ก็อธิบายการใช้หมายเรียกไว้ว่า “การที่จะให้บุคคลใดมาที่พนักงานสอบสวน หรือมาที่พนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ หรือศาล เนื่องในการสอบสวน การไต่สวนมูลฟ้อง การพิจารณาคดี หรือการอย่างอื่นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ จำต้องมีหมายเรียกของพนักงานสอบสวน หรือพนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ หรือของศาล แล้วแต่กรณี” และหมายเรียกที่เจ้าพนักงานออกมานั้นจะต้องทำเป็นหนังสือและมีข้อความรายละเอียดตามที่กฎหมายกำหนด⁷ เช่น สถานที่ออกหมาย, วันเดือนปีที่ออกหมาย, ลายมือชื่อของเจ้าพนักงานผู้ออกหมาย เป็นต้น

จากบทบัญญัติของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาดังกล่าว ผู้ที่มีอำนาจออกหมายเรียกได้ก็คือ

- 1) พนักงานสอบสวน
- 2) พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่
- 3) ศาล

และการที่จะมีหมายเรียกบุคคลใดก็ได้แล้วแต่ ก็จะต้องมีวัตถุประสงค์ที่จะเรียกมาเพื่อการสอบสวนของพนักงานสอบสวนหรือการไต่สวนมูลฟ้อง หรือการพิจารณาคดีของศาล หรือการอื่นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แล้วแต่กรณี ซึ่งอำนาจออกหมายเรียกของทั้ง 3 ฝ่ายข้างต้นนั้นเป็นเอกเทศจากกัน มิได้มีผู้ใดมาถ่วงดุลหรือเกี่ยวเนื่องกัน

อำนาจหรือมาตรการการบังคับในการออกหมายเรียกของพนักงานสอบสวนที่จะเรียกบุคคลใดมาเพื่อให้ถ้อยคำหรือการอย่างอื่นที่เกี่ยวข้องกับการสอบสวนนี้ กฎหมายได้ให้ความคุ้มครองการใช้อำนาจดังกล่าว และกำหนดโทษสำหรับผู้ฝ่าฝืนไว้ด้วย ดังนั้น การออกหมายเรียกของพนักงานสอบสวนนี้จึงเป็นการดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับสิทธิและเสรีภาพของประชาชนด้วย

⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาอาญา มาตรา 53 .

^{*} ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 168 “ผู้ใดขัดขืนคำบังคับตามกฎหมายของพนักงานอัยการ ผู้ว่าคดี หรือพนักงานสอบสวน ซึ่งให้มาเพื่อให้ถ้อยคำ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามเดือนหรือปรับไม่เกินห้าร้อยบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ”

ไม่ว่าจะเป็นการออกหมายเรียกผู้ต้องหา หรือผู้เสียหาย หรือพยาน เพื่อให้มาพบพนักงานสอบสวน เพราะหมายเรียกดังกล่าวมีสภาพบังคับให้ผู้ได้รับหมายต้องปฏิบัติตาม หากฝ่าฝืนก็จะมีโทษตามกฎหมายด้วย และหากเป็นการออกหมายเรียกผู้ต้องหา ผู้ต้องหาที่ได้รับหมายเรียกแล้วไม่มาพบพนักงานสอบสวน ก็เป็นเหตุให้พนักงานสอบสวนออกหมายจับผู้ต้องหาดังกล่าวได้ตามกฎหมาย⁸ ซึ่งจะทำให้ผู้ต้องหาถูกจำกัดเสรีภาพตามกฎหมายต่อไป

2.2 หมายอาญา

มาตรการหรือเครื่องมือของเจ้าพนักงานของรัฐที่จะดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่สำคัญยิ่งก็คือ หมายอาญา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2(9) ให้คำจำกัดความของหมายอาญาไว้ว่า “หมายอาญา หมายความว่า หนังสือบ่งการซึ่งออกตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ สั่งให้เจ้าหน้าที่ทำการจับ ชัง จำคุก หรือปล่อยผู้ต้องหา จำเลย หรือนักโทษ หรือให้ทำการค้น รวมทั้งสำเนาหมายเช่นนี้อันได้รับรองว่าถูกต้อง และคำบอกกล่าวทางโทรเลขว่าได้ออกหมายจับแล้ว ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 77” หมายอาญามีทั้งหมด 5 ประเภท และผู้ที่มีอำนาจออกหมาย คือ

1) หมายจับ หากเป็นหมายจับผู้ต้องหาหรือจำเลยที่อยู่ในอำนาจศาล ผู้มีอำนาจออกหมายคือ ศาล หากเป็นหมายจับผู้ที่ไม่อยู่ในอำนาจศาล ได้แก่ พนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่

2) หมายชัง ผู้มีอำนาจออกหมายคือ ศาล

3) หมายจำคุก ผู้มีอำนาจออกหมายคือ ศาล

4) หมายปล่อย ผู้มีอำนาจออกหมายคือ ศาล

5) หมายค้น ผู้มีอำนาจออกหมายคือ ศาล หรือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่

ดังนั้น หมายอาญาที่เป็นเครื่องมือสำคัญของฝ่ายตำรวจ หรือที่พนักงานสอบสวนใช้ในการสอบสวนก็คือ หมายจับและหมายค้น การออกหมายอาญาและการบังคับให้เป็นไปตามหมายอาญานี้เกี่ยวข้องกับสิทธิเสรีภาพของประชาชนมากกว่าหมายเรียก ไม่ว่าจะเป็นหมายจับ,

⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 66(3)

หมายขัง,หมายจำคุก ซึ่งกระทบกระเทือนต่อเสรีภาพในร่างกายของประชาชน หรือหมายค้นที่กระทบกระเทือนต่อสิทธิในทรัพย์สินส่วนตัวของประชาชน

สิทธิที่จะมีเสรีภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเสรีภาพในร่างกาย และสิทธิในทรัพย์สินส่วนตัว เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่จะต้องได้รับความคุ้มครองภายใต้การดำรงชีวิตอยู่ในสภาวะสังคมการเมืองของมนุษย์ ซึ่งกฎหมายรัฐธรรมนูญของไทย มาตรา 30 ก็ได้บัญญัติถึงการคุ้มครองสิทธิดังกล่าวไว้ว่า “การจับกุม คุมขัง หรือตรวจค้นตัวบุคคล ไม่ว่ากรณีใด ๆ จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย” ซึ่งกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาก็มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการจับกุม คุมขัง หรือตรวจค้นเอาไว้ เพื่อรองรับกฎหมายรัฐธรรมนูญมาตราดังกล่าว ในที่นี้จะขอกล่าวเฉพาะหมายอาญาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับพนักงานสอบสวนในขั้นตอนของการสอบสวนเท่านั้น คือ หมายจับ และหมายค้น ที่ออกโดยพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่เท่านั้น

2.2.1 หมายจับ

เมื่อมีการกระทำความผิดทางอาญาเกิดขึ้น และความผิดหรือการกระทำผิดดังกล่าวเข้ามาสู่กระบวนการสอบสวน โดยอาจมีการร้องทุกข์หรือการกล่าวโทษขึ้นมา พนักงานสอบสวนก็จะต้องทำการสอบสวน รวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ เพื่อให้ทราบข้อเท็จจริงและพิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหา เมื่อรวบรวมพยานหลักฐานจนเป็นที่เพียงพอและน่าเชื่อว่าผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้กระทำผิดแล้ว จึงออกหมายจับผู้ต้องหาดังกล่าว เพื่อนำตัวผู้ต้องหามาสอบสวนและฟ้องร้องต่อศาลต่อไป และกฎหมายก็บัญญัติถึงเหตุที่จะออกหมายจับได้ เช่น เมื่อผู้ต้องหาซึ่งถูกสงสัยโดยมีเหตุอันควร เป็นผู้ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง

การจับกุมบุคคลใดมาดำเนินคดีหรือฟ้องร้องต่อศาล เป็นการจำกัดเสรีภาพในร่างกายของผู้นั้นชั่วขณะหนึ่ง เพื่อความจำเป็นในการดำเนินการเอาตัวผู้ถูกกล่าวหามาพิจารณาความผิดอันเป็นประโยชน์ต่อความสงบเรียบร้อยของสังคม ซึ่งถือว่าเป็นสาธารณประโยชน์อย่างหนึ่ง ดังนั้นรัฐจึงกระทำต่อประชาชนโดยพลการมิได้ กฎหมายภายในรัฐจะต้องบัญญัติให้อำนาจเจ้าพนักงานในการจะจับกุมบุคคลใดไว้อย่างรัดกุม เพื่อป้องกันมิให้เจ้าหน้าที่ของรัฐใช้อำนาจเกินขอบเขตอันอาจจะเป็นการละเมิดเสรีภาพของประชาชน หรือเป็นการจำกัดเสรีภาพของประชาชนเกินความ

* โปรดดูเหตุที่จะออกหมายจับได้ในหน้า 94 .

จำเป็น หมายถึงจึงเป็นเครื่องมือสำคัญของเจ้าพนักงานในการบังคับใช้กฎหมายโดยให้ใช้อำนาจจับกุมบุคคลได้ตามกฎหมาย และในขณะเดียวกันก็เป็นเครื่องป้องกันการใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบ โดยปกติเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจจะจับกุมบุคคลใดจะต้องมีหมายให้จับบุคคลนั้น เว้นแต่บางกรณีที่เจ้าพนักงานมีอำนาจจับได้โดยไม่มีหมาย เช่น พบการกระทำผิดซึ่งหน้า เป็นต้น **

ขั้นตอนของการสอบสวนคดีอาญาของไทย ให้อำนาจพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ มีอำนาจออกหมายจับได้โดยเอกเทศ โดยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาบัญญัติควบคุมเหตุที่จะออกหมายจับไว้เท่านั้น โดยหลักสำคัญก็คือจะต้องมีเหตุอันควร (probable cause) ที่น่าเชื่อว่าผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้กระทำผิด เหตุอันควรเรื่องนี้แตกต่างจากการเชื่อโดยปราศจากข้อสงสัย ซึ่งจะใช้ในชั้นการพิจารณาตัดสินของศาล การที่ศาลจะตัดสินว่าผู้ใดมีความผิดจะต้องเชื่อพยานหลักฐานโดยปราศจากข้อสงสัย แต่การจับกุมหรือออกหมายจับผู้ใดเพียงมีเหตุอันควรน่าเชื่อ ก็สามารถจับกุมมาดำเนินคดีเพื่อพิสูจน์ความผิดต่อไป ในทางปฏิบัติก็คือ พนักงานสอบสวนก็ต้องรวบรวมพยานหลักฐานให้มากเพียงพอที่จะพิสูจน์หรือทำให้น่าเชื่อว่าผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้กระทำผิด จึงจะขออนุมัติผู้ที่มีอำนาจตามกฎหมายออกหมายจับบุคคลดังกล่าว เช่น พนักงานสอบสวนได้สอบสวนปากคำพยานหลายปากแล้วให้การสอดคล้องกันว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำผิด มีวัตถุพยาน พยานเอกสาร หรือพยานแวดล้อมอื่นประกอบกัน น่าเชื่อว่าผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้กระทำผิดจริง พนักงานสอบสวนจึงเสนอนายตำรวจชั้นผู้ใหญ่เพื่อออกหมายจับบุคคลดังกล่าว เป็นต้น

2.2.2 หมายค้น

การตรวจค้นเป็นเครื่องมือสำคัญของพนักงานสอบสวนในการค้นหาและรวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ ที่จะใช้พิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหา กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้ให้อำนาจแก่พนักงานสอบสวน เพื่อประโยชน์แห่งการรวบรวมหลักฐาน โดยมีอำนาจค้น เพื่อพบสิ่งของซึ่งมีไว้เป็นความผิด หรือได้มาโดยการกระทำผิด หรือได้ใช้ หรือสงสัยว่าได้ใช้ในการกระทำผิด หรือซึ่ง

** โปรดดูกรณีที่เจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจจะจับกุมผู้ต้องหาได้โดยไม่มีหมายจับ ในหน้า 94 .

อาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ แต่ทั้งนี้ก็ต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่าด้วยค้ำ⁹ ซึ่งการค้ำอาจแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ

1) การค้ำตัวบุคคล ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาคความอาญา มาตรา 93 ได้บัญญัติเกี่ยวกับการตรวจค้ำตัวบุคคลไว้ว่า “ห้ามมิให้ทำการค้ำบุคคลใดในที่สาธารณะ เว้นแต่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเป็นผู้ค้ำในเมื่อมีเหตุอันควรสงสัยว่าบุคคลนั้นมีสิ่งของในความครอบครองเพื่อจะใช้ในการกระทำความผิด หรือซึ่งได้มาโดยการกระทำความผิด หรือซึ่งมีไว้เป็นความผิด” ซึ่งกรณีดังกล่าวกฎหมายได้ให้อำนาจเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจมีอำนาจที่จะตรวจค้ำตัวบุคคลเมื่อมีเหตุอันควรสงสัยว่าบุคคลนั้นจะมีของที่จะใช้กระทำความผิด หรือได้มาโดยการกระทำความผิด หรือมีไว้เป็นความผิด เช่น ตำรวจสายตรวจพบชายคนหนึ่งเดินอยู่ในซอยเปลี่ยว ทำทางลุกี่ลุกกรน และมีวัตถุตุง ๆ อยู่ใต้ชายเสื้อ ตำรวจย่อมมีเหตุอันควรสงสัยว่าชายดังกล่าวอาจจะมีอาวุธที่จะใช้ในการกระทำความผิด ตำรวจย่อมมีอำนาจที่จะขอตรวจค้ำชายดังกล่าวได้ เป็นต้น อำนาจการตรวจค้ำตามมาตรา 93 นี้ เจ้าหน้าที่ตำรวจหรือพนักงานฝ่ายปกครองโดยทั่วไปก็มีอำนาจไม่เฉพาะแต่พนักงานสอบสวน และนอกจากนี้เจ้าพนักงานผู้จับหรือรับตัวผู้ถูกจับไว้ ก็มีอำนาจค้ำตัวผู้ต้องหาและยึดสิ่งของต่าง ๆ ที่อาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้¹⁰ ซึ่งการค้ำตัวบุคคลไม่ว่าบุคคลทั่วไปที่มีเหตุอันควรสงสัย หรือการค้ำตัวผู้ต้องหา 10 นี้ ไม่ต้องมีหมายค้ำแต่อย่างใด

2) การค้ำในที่หรือในเคสสถาน สิ่งของที่ใช้กระทำความผิด หรือหลักฐานต่าง ๆ ที่จะใช้พิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหา นั้น บางครั้งอาจถูกนำไปซ่อนหรือเก็บไว้ในที่หรือในเคสสถานของบุคคลหนึ่งบุคคลใดหรือของผู้ต้องหาเอง การตรวจค้ำสถานที่ดังกล่าวจึงมีความจำเป็นที่จะต้องกระทำเพื่อพบและยึดสิ่งของเหล่านั้น การตรวจค้ำในที่หรือในเคสสถานบ้านเรือนของประชาชน ถือว่าเป็นการรบกวนสิทธิในทรัพย์สินส่วนตัวของประชาชน การดำเนินการจะต้องอยู่ในขอบเขต และใช้อำนาจตามที่กฎหมายให้ไว้ โดยปกติการค้ำในที่หรือในเคสสถานของเจ้าพนักงานตำรวจ หรือพนักงานสอบสวน จะต้องไม่มีหมายค้ำ เว้นแต่บางกรณีที่ค้ำได้โดยไม่ต้องมีหมายค้ำ เช่น เมื่อมีความสงสัยตามสมควรว่าสิ่งของที่ได้มาโดยการกระทำความผิดได้ซ่อนหรืออยู่ในนั้น ประกอบทั้งต้องมีเหตุอันควรเชื่อว่าจะเนื่องจากการเนิ่นช้ากว่าจะเอาหมายค้ำมาได้ สิ่งของนั้นจะถูกโยกย้าย

⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 132(2)

¹⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 85 วรรคแรก .

เสียก่อน เป็นต้น ส่วนเหตุต่าง ๆ ที่เจ้าพนักงานจะออกหมายค้นก็เช่น เพื่อพบและยึดสิ่งของซึ่งจะเป็นพยานหลักฐานประกอบการสอบสวนได้สวนมูลฟ้อง หรือพิจารณา

ทั้งการตรวจค้นตัวบุคคลและการค้นที่รื้อฐาน เกี่ยวข้องกับสิทธิในทรัพย์สินส่วนตัวของประชาชน เพราะเป็นการเข้าไปสอดแทรกหรือรบกวนในเคหสถานบ้านเรือน อันเป็นทรัพย์สินส่วนตัวของประชาชน และสิทธิในการใช้ชีวิตอยู่ของบุคคลในเคหสถานนั้นด้วย และมีการตรวจค้นพบสิ่งของที่สามารถใช้เป็นพยานหลักฐานได้แล้ว เจ้าพนักงานก็ยังมีอำนาจในการยึดสิ่งของเหล่านั้นมาประกอบการสอบสวนอีกด้วย

3. การจับกุมและควบคุมตัว

การจับกุมบุคคลใดจะต้องมีหมายจับ เว้นแต่ในบางกรณีที่จับได้โดยไม่ต้องมีหมายจับดังที่กล่าวมาแล้ว ซึ่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ก็ได้บัญญัติหลักเกณฑ์และให้อำนาจในการจับกุมไว้แล้ว การจับกุมบุคคลตามหมายจับนั้น เจ้าพนักงานผู้ทำการจับต้องเอาตัวผู้ถูกจับไปยังที่ทำการของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจโดยทันที¹¹ ส่วนในกรณีการจับโดยไม่มีหมายนั้น แม้ว่ากฎหมายจะให้อำนาจเจ้าพนักงานไว้โดยกำหนดเงื่อนไขต่าง ๆ ไว้แล้ว แต่เจ้าพนักงานผู้ทำการจับกุมก็ต้องใช้ดุลยพินิจในการพิจารณาเหตุดังกล่าวด้วยตนเองว่าจะเข้ากับข้อยกเว้นตามกฎหมายหรือไม่ และการใช้ดุลยพินิจดังกล่าวก็มักจะต้องพิจารณาโดยเร่งด่วนกับเหตุที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้า

เมื่อมีการจับกุมบุคคลใดแล้ว เจ้าพนักงานก็มีอำนาจที่จะควบคุมตัวผู้ถูกจับกุมไว้เพื่อส่งพนักงานสอบสวนดำเนินคดีต่อไป และพนักงานสอบสวนมีอำนาจที่จะควบคุมตัวผู้นั้นไว้ระหว่างการสอบสวน¹² การควบคุมตัวของพนักงานสอบสวนมีความจำเป็นที่กฎหมายจะต้องให้อำนาจในการ ควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้เพื่อการสอบสวน และไม่ให้ผู้ต้องหาหลบหนีไป ซึ่งจะทำให้

* โปรดดูข้อยกเว้นที่เจ้าพนักงานจะค้นได้โดยไม่ต้องมีหมาย และเหตุที่จะออกหมายค้นได้ในหน้า 98-99.

¹¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 84 .

¹² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 136 .

กระบวนการพิจารณาและการบังคับใช้กฎหมายเสียไป ดังนั้น กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจึงบัญญัติไว้ในมาตรา 86 ว่า “ห้ามมิให้ใช้วิธีควบคุมผู้ถูกจับเกินกว่าที่จำเป็น เพื่อป้องกันมิให้เขาหนีเท่านั้น”

สำหรับระยะเวลาในการควบคุมนั้น พนักงานสอบสวนมีระยะเวลาในการควบคุมในแต่ละกรณีลดหลั่นกันไป แล้วแต่ความผิดที่กล่าวหา ดังนี้¹³

1. ความผิดลหุโทษ คือ ความผิดที่มีโทษจำคุกไม่เกิน 1 เดือน หรือปรับไม่เกิน 1,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ จะควบคุมผู้ถูกจับกุมไว้เท่าเวลาที่จะถามคำให้การ และที่จะรู้ตัวว่าเป็นใคร และที่อยู่ของเขายู่ที่ไหนเท่านั้น

2. ความผิดที่มีโทษจำคุกไม่เกิน 3 ปี หรือปรับไม่เกิน 60,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ จะต้องส่งตัวผู้ต้องหาไปฟ้องภายใน 72 ชั่วโมง¹⁴ ซึ่งระยะเวลาควบคุมก็จะเท่ากับระยะเวลาดังกล่าวด้วย

3. ความผิดที่มีโทษจำคุกเกินกว่า 3 ปี หรือปรับเกินกว่า 60,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ห้ามมิให้ควบคุมผู้ถูกจับกุมเกินกว่า 48 ชั่วโมง ในกรณีที่มีเหตุจำเป็นเพื่อทำการสอบสวน หรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่น จะยืดเวลาเกินกว่า 48 ชั่วโมงก็ได้ แต่ไม่เกิน 7 วัน

หากพนักงานสอบสวนควบคุมตัวผู้ต้องหาครบระยะเวลาดังกล่าวแล้ว การสอบสวนยังไม่เสร็จสิ้น ยังไม่สามารถยื่นฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลได้ ก็จะต้องนำตัวผู้ต้องหาไปศาลและยื่นคำร้องขอฝากขังผู้ต้องหาต่อศาลไว้ ซึ่งระยะเวลาที่ศาลจะอนุญาตให้ฝากขังหรือมัดฟ้องได้ ก็ขึ้นอยู่กับอัตราโทษของความผิดที่ผู้ต้องหาดังกล่าวถูกกล่าวหา¹⁵

¹³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87 .

¹⁴ พระราชบัญญัติให้นำวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวงมาใช้บังคับในศาลจังหวัด พ.ศ.2520 มาตรา 3

¹⁵ โปรดดูรายละเอียดระยะเวลาการฝากขังหรือมัดฟ้องและฝากขังใน ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87 วรรคห้า-แปด และ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ.2499 มาตรา 7

การปฏิบัติต่อผู้ต้องหาในระหว่างการสอบสวน

เมื่อมีการจับกุมตัวผู้ต้องหาเข้ามาสู่กระบวนการสอบสวนแล้ว ก็จะต้องดำเนินการต่อผู้ต้องหาที่ถูกจับมา ทั้งนี้เพื่อการแสวงหาและรวบรวมพยานหลักฐานจากผู้ต้องหา และการดำเนินการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องที่เป็นประโยชน์ต่อการสอบสวน ซึ่งสามารถแยกเป็นประเด็นได้ ดังนี้

1. การแจ้งสิทธิให้ผู้ต้องหาทราบ

เมื่อบุคคลใดก็ตามที่ตกเข้ามาอยู่ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา แม้ว่าจะถูกจำกัดสิทธิเสรีภาพบางประการไป แต่ก็มีสิทธิบางประการเพิ่มขึ้นมาเพื่อประโยชน์ในการต่อสู้คดีหรือแก้ข้อกล่าวหาและความเป็นธรรม ผู้ต้องหาที่มีสิทธิที่สำคัญซึ่งกฎหมายวิธีพิจารณาได้บัญญัติให้ความคุ้มครองไว้โดยชัดเจน คือ

- 1) พบและปรึกษาผู้ที่จะเป็นทนายสองต่อสอง
- 2) ได้รับการเยี่ยมตามสมควร
- 3) ได้รับการรักษาพยาบาลโดยเร็วเมื่อเกิดการเจ็บป่วย

สิทธิดังกล่าวนี้พนักงานสอบสวนหรือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจซึ่งรับมอบตัวผู้ถูกจับกุมหรือผู้ต้องหา มีหน้าที่แจ้งให้ผู้ถูกจับกุมหรือผู้ต้องหานั้นทราบถึงสิทธิดังกล่าว

สิทธิดังกล่าวนี้เป็นสิ่งสำคัญที่ผู้ต้องหาจะต้องทราบ เพื่อความเป็นธรรมในการดำเนินคดี และช่วยให้เจ้าพนักงานปฏิบัติต่อตัวผู้ต้องหา โดยคำนึงถึงว่าผู้ต้องหายังไม่ใช่ผู้กระทำผิดจนกว่าศาลจะตัดสินว่าบุคคลดังกล่าวกระทำผิด

2. การสอบสวนปากคำผู้ต้องหา

เมื่อพนักงานสอบสวนได้รับตัวผู้ต้องหาไว้แล้ว ก็จะต้องมีการสอบสวนปากคำผู้ต้องหาถามชื่อตัว นามสกุล ชาติ บังคับ บิดามารดา อายุ อาชีพ ที่อยู่ ที่เกิด และเนื่องจากถ้อยคำที่ผู้ต้องหาคงให้การต่อพนักงานสอบสวนนั้นถือเป็นพยานหลักฐานอย่างหนึ่งที่จะใช้ในการพิจารณาหรือ

พิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหาเอง ดังนั้น ก่อนเริ่มการสอบสวนผู้ต้องหา พนักงานสอบสวนจะต้องปฏิบัติดังนี้¹⁶

- แจ้งข้อหาให้ผู้ต้องหาทราบ เพื่อให้ผู้ต้องหาทราบว่าตนเองถูกกล่าวหาในข้อหาความผิดอะไร กรณีใด ทั้งนี้ก็เพื่อให้ผู้ต้องหาได้พิจารณาว่าควรจะให้การอย่างไร และไม่หลงข้อต่อผู้
- เตือนผู้ต้องหาทราบก่อนว่า ถ้อยคำที่ผู้ต้องหากล่าวานั้นอาจใช้เป็นพยานหลักฐานยืนยันเขาในการพิจารณาได้

การสอบสวนผู้ต้องหานั้น กฎหมายให้โอกาสผู้ต้องหาที่จะตอบคำถามหรือให้การอย่างไรก็ได้ หรือจะไม่ให้การเลยก็ได้ และห้ามมิให้พนักงานสอบสวนทำหรือจัดให้ทำการใด ๆ ซึ่งเป็นการล่อลวง หรือขู่เข็ญ หรือให้สัญญากับผู้ต้องหาเพื่อจูงใจให้เขาให้การอย่างไรใด ๆ ในเรื่องที่ต่อนั้น¹⁷ ในทางปฏิบัติการสอบสวนผู้ต้องหานั้น เมื่อพนักงานสอบสวนแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบถึงสิทธิของผู้ต้องหา ข้อหาที่ถูกกล่าวหา และเตือนผู้ถูกกล่าวหาแล้ว ก็จะสอบถามผู้ต้องหาว่าจะรับสารภาพหรือปฏิเสธ และก็จะสอบถามถึงเหตุการณ์ หรือข้อเท็จจริงเกี่ยวกับคดีที่ผู้ต้องหาประสงค์จะให้การต่อพนักงานสอบสวน ซึ่งพนักงานสอบสวนก็จะบันทึกไว้เป็นคำให้การของผู้ต้องหา และให้ผู้ต้องหาลงลายมือชื่อไว้เป็นหลักฐาน หรือหากผู้ต้องหาไม่ยอมลงลายมือชื่อ ก็จะบันทึกไว้เป็นหลักฐาน รวมไว้ในสำนวนการสอบสวน และสามารถใช้เป็นพยานหลักฐานในชั้นพิจารณาคดีของศาลได้

3. การปล่อยชั่วคราว

พนักงานสอบสวนมีอำนาจควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือผู้ถูกจับกุมได้และพนักงานสอบสวนก็มีอำนาจที่จะปล่อยตัวผู้ต้องหาไปชั่วคราว หากพนักงานสอบสวนเห็นว่าไม่จำเป็นต้องควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ หรือผู้ต้องหาเป็นหลักประกันที่น่าเชื่อว่าจะไม่หลบหนี สุนีย์ มัลลิกะมาลย์ ได้กล่าวถึงการปล่อยชั่วคราวไว้ว่า

¹⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134 .

¹⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 135

เจตนารมณ์ของกฎหมายที่บัญญัติให้มีการปล่อยชั่วคราวในระหว่างการสอบสวน ก็คือการเคารพและรักษาไว้ซึ่งสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหา เพราะการที่ผู้ต้องหา ต้องถูกควบคุมตัวในระหว่างการสอบสวน เป็นการทำให้ผู้ต้องหาต้องเสื่อมเสียต่อ เสรีภาพ ชื่อเสียง อาชีพการงาน ทั้งๆ ที่ผู้ต้องหายังมิใช่ผู้ที่ศาลพิพากษาว่าเป็น ผู้กระทำผิด ผู้ต้องหาจึงไม่สมควรที่จะต้องได้รับความเสียหายมากถึงขนาดนั้น วัตถุประสงค์ของกฎหมายในเรื่องการปล่อยชั่วคราวก็เพื่อไม่ให้ผู้ต้องหาต้องถูกควบคุม เป็นระยะเวลาอันยาวนานในระหว่างการสอบสวน ผู้ต้องหาจะถูกควบคุมตัวเฉพาะเพื่อที่จะ ถูกสอบสวนเท่านั้น ซึ่งในระหว่างการสอบสวนถ้าไม่จำเป็นที่จะต้องมัดตัวผู้ต้องหา อยู่ ก็ไม่สมควรที่จะต้องควบคุมผู้ต้องหานั้น ควรที่จะพิจารณาปล่อยตัวชั่วคราวไป¹⁸

การปล่อยชั่วคราวจะกระทำได้เมื่อมีผู้ยื่นคำร้องขอให้ปล่อยตัวผู้ต้องหาชั่วคราว ซึ่ง อาจเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับผู้ต้องหาหรือญาติพี่น้อง และพนักงานสอบสวนที่ได้รับคำร้องก็ พิจารณาตามหลักเกณฑ์ของกฎหมาย การยื่นคำร้องขอปล่อยตัวผู้ต้องหาที่อยู่ในความควบคุม ของพนักงานสอบสวน ก็ให้ยื่นต่อพนักงานสอบสวนนั้น แต่หากเป็นการขอปล่อยผู้ต้องหาที่อยู่ใน อำนาจควบคุมของศาล ได้แก่ ผู้ต้องหาที่พนักงานสอบสวนฝากขังไว้ต่อศาล ก็ยื่นคำร้องขอปล่อย ชั่วคราวที่ศาลนั้น ในทางปฏิบัติการขอปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาในอำนาจของพนักงานสอบสวน ก็ จะยื่นคำร้องต่อพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบพร้อมหลักทรัพย์ ซึ่งอาจเป็นเงินสด โฉนดที่ดิน พันธบัตรรัฐบาล ฯลฯ พร้อมสัญญาประกัน หรือมีเพียงสัญญาประกัน แล้วแต่กรณี เมื่อพนักงาน สอบสวนได้รับคำร้องแล้ว ก็จะพิจารณาคำร้อง ตรวจสอบหลักประกัน แล้วมีความเห็นเสนอต่อผู้มี อำนาจอนุญาต หากอนุญาตก็จะปล่อยตัวผู้ต้องหาไปชั่วคราว และกำหนดวันนัดมาพบพนักงาน สอบสวนเพื่อสอบสวน หรือนำตัวส่งฟ้องต่อศาลหากมีการผิดสัญญาประกัน หรือหากนายประกัน ไม่สามารถนำตัวผู้ต้องหา มาพบพนักงานสอบสวนตามกำหนดนัด ก็จะปรับนายประกันหรือยึด

¹⁸ สุณีย์ มัลลิกะมาลย์ , สิทธิของผู้ต้องหาในระหว่างการสืบสวนและสอบสวน (วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, 2518), หน้า 161-162.

* โปรดดูข้อพิจารณาประกอบการอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว และวิธีการปล่อยชั่วคราว ในหน้า 95-96.

หลักประกันตามราคาค่าประกันที่ทำสัญญาไว้ ส่วนตัวผู้ต้องหา พนักงานสอบสวนก็จะออกหมายจับเพื่อประกาศสืบจับต่อไป

การปล่อยชั่วคราวนั้น ให้ใช้ได้ระหว่างการสอบสวน หรือจนกว่าผู้ต้องหาถูกศาลสั่งขังระหว่างสอบสวนหรือจนถึงศาลประทับฟ้อง แต่มิให้เกิน 3 เดือน นับแต่วันแรกที่มีการปล่อยชั่วคราว หากมีเหตุจำเป็นทำให้ไม่อาจสอบสวนได้เสร็จภายในกำหนด จะยืดระยะเวลาดังกล่าวก็ได้ แต่ไม่เกิน 6 เดือน หากครบ 6 เดือนแล้วยังสอบสวนไม่เสร็จ ยังไม่สามารถยื่นฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลได้ จะต้องนำตัวผู้ต้องหาไปฝากขังต่อศาล¹⁹

4. การจัดให้ชี้ตัวและชี้รูปผู้ต้องหา

เป็นส่วนหนึ่งของการรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานสอบสวน เมื่อมีการจับกุมตัวผู้ต้องหามาเพื่อให้แน่ใจว่าผู้กล่าวหาหรือพยานจำตัวผู้ต้องหาได้แน่นอนหรือไม่ พนักงานสอบสวนก็จะจัดให้ผู้กล่าวหาหรือพยานชี้ตัวผู้ต้องหา ทั้งนี้ก็เพื่อเป็นการยืนยันและทำให้คำให้การของพยานหรือ ผู้กล่าวหาน่าเชื่อถือ และถือว่าเป็นการให้ความยุติธรรมแก่ผู้ต้องหาด้วย การชี้ตัวและการชี้รูปผู้ต้องหามิได้มีบทบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แต่เป็นส่วนหนึ่งและเป็นวิธีการในการรวบรวมพยานหลักฐาน ซึ่งกรมตำรวจได้กำหนดไว้ในประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ 8 บทที่ 8 ว่าด้วยการจัดให้ชี้ตัวและชี้รูปผู้ต้องหา ซึ่งหลักเกณฑ์และวิธีการปฏิบัติพอสรุปได้ดังนี้²⁰

- 1) ก่อนทำการชี้ตัว อย่าให้ผู้กล่าวหาหรือพยานเห็นตัวผู้ต้องหาก่อนชี้ตัวผู้ต้องหา
- 2) เจ้าพนักงานผู้จัดให้มีการชี้ตัว จะต้องจัดให้ผู้ต้องหาสวมเสื้อคล้ายคลึงกับเวลาเกิดเหตุ และจัดให้บุคคลอื่นซึ่งมีเพศ รูปร่าง ขนาด อายุ และแต่งกายคล้ายคลึงกับผู้ต้องหาอยู่รวมในที่เดียวกันไม่น้อยกว่า 5 คน ถ้าผู้ต้องหาประสงค์จะเลือกที่ยืนตามความพอใจภายในเขตที่จัดขึ้นสำหรับชี้ตัว ก็ให้เลือกได้ตามความประสงค์
- 3) จัดให้ผู้กล่าวหาหรือพยานเข้าชี้ตัวผู้ต้องหาทีละคน และอย่าให้ผู้ชี้ตัวแล้วไปรวมหรือมีโอกาสติดต่อกับผู้กล่าวหาหรือพยานคนอื่น ๆ ที่ยังไม่ได้ชี้ตัวผู้ต้องหา

¹⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 113 .

²⁰ ระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ 8 บทที่ 8 ข้อ 261 .

หากมีเหตุจำเป็นอันไม่อาจชี้ตัวผู้ต้องหาได้ จะจัดให้ชื่อบุคคลผู้ต้องหาแทนก็ได้²¹ โดยใช้วิธีคล้ายคลึงกันกับการชี้ตัวผู้ต้องหา แต่เป็นการนำรูปผู้ต้องหามาให้พยานดูรวมกับรูปของคนอื่น ๆ ที่คละไว้ในคราวเดียวกัน แล้วให้พยานชี้ในเวลานั้นว่ารูปไหนเป็นรูปของผู้ต้องหา²² ในการปฏิบัติเมื่อมีการชี้ตัวหรือชื่อบุคคลผู้ต้องหาแล้ว พนักงานสอบสวนก็จะลงรายงานประจำวันและทำบันทึกการชี้ตัวหรือชื่อบุคคลผู้ต้องหาไว้เป็นหลักฐาน สามารถนำแสดงต่อศาลในชั้นพิจารณาคดีได้

5. การนำตัวผู้ต้องหาไปชี้ที่เกิดเหตุ

หลังจากพนักงานสอบสวนได้สอบปากคำผู้ต้องหาแล้ว หากผู้ต้องหารับสารภาพ พนักงานสอบสวนจะต้องนำตัวผู้ต้องหาไปชี้ที่เกิดเหตุประกอบคำรับสารภาพและทำบันทึกการชี้สถานที่เกิดเหตุของผู้ต้องหาไว้เป็นหลักฐาน ให้ผู้ต้องหาลงลายมือชื่อรับรองไว้ด้วย²³ หรือบางครั้งก็อาจมีการถ่ายภาพหรือบันทึกเทปโทรทัศน์ (วิดีโอ) ขณะผู้ต้องหาชี้สถานที่เกิดเหตุ หรืออาจเรียกว่า การทำแผนประทุษกรรมประกอบคำรับสารภาพ ซึ่งผู้ต้องหาอาจจะแสดงท่าทางที่กระทำผิด เช่น ทำทำยิงผู้ตาย แสดงท่าทางเหยียดหยามของผู้เสียหายไป เป็นต้น

การนำตัวผู้ต้องหาไปชี้ที่เกิดเหตุหรือการทำแผนประทุษกรรมประกอบคำรับสารภาพนี้ ในกฎหมายมิได้บัญญัติไว้ เช่นเดียวกับการชี้ตัวผู้ต้องหา แต่เป็นส่วนหนึ่งของการรวบรวมพยานหลักฐาน และเป็นหลักฐานประกอบคำรับสารภาพของผู้ต้องหา ซึ่งจะช่วยยืนยันว่าคำรับสารภาพของผู้ต้องหาเป็นไปด้วยความเต็มใจ มิได้ถูกบังคับขู่เข็ญ และรับสารภาพตามข้อเท็จจริง มิใช่รับสารภาพไปเพื่อปกปิดการกระทำผิดของบุคคลอื่น เช่น บุตรของผู้กระทำผิดรับสารภาพว่าเป็นผู้กระทำผิดแทนบิดา เพื่อให้บิดาไม่ถูกดำเนินคดี เป็นต้น เพราะหากผู้ต้องหาที่รับสารภาพเป็นผู้กระทำผิดจริง ก็จะต้องชี้สถานที่เกิดเหตุได้ถูกต้อง และจะต้องแสดงแผนประทุษกรรมได้ถูกต้อง สอดคล้องกับพยานหลักฐานอื่น การนำตัวผู้ต้องหาไปชี้ที่เกิดเหตุเป็นส่วนที่จะสนับสนุนคำรับสารภาพของผู้ต้องหาในชั้นสอบสวนให้น่าเชื่อถือและมีน้ำหนักในการพิจารณาคดีชั้นศาล แต่คำรับสารภาพนี้เพียงอย่างเดียวยังไม่เพียงพอ จะต้องมีการพยานหลักฐานอื่นประกอบอีกด้วย

²¹ ระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ 8 บทที่ 8 ข้อ 262 .

²² ระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ 8 บทที่ 8 ข้อ 263 .

²³ ระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ 8 บทที่ 5 ข้อ 247 .

6. การแถลงข่าวต่อสื่อมวลชน

เมื่อมีการจับกุมตัวผู้ต้องหาได้ หน่วยตำรวจต่าง ๆ มักจะมีการนำตัวผู้ต้องหาพร้อมของกลางมาแถลงข่าวต่อสื่อมวลชน เพื่อผลในการป้องปรามอาชญากร ให้เกิดความเกรงกลัว และสร้างความมั่นใจแก่ประชาชนสุจริตชนในความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของตน การนำตัวผู้ต้องหามาแถลงข่าวต่อสื่อมวลชนนั้น มิได้มีกฎหมายหรือระเบียบข้อบังคับกำหนดไว้ให้ต้องปฏิบัติ แต่เป็นส่วนหนึ่งของการปฏิบัติหน้าที่ในการป้องกันและปราบปรามผู้กระทำความผิดทางอาญา ในหน้าที่ของตำรวจ ซึ่งโดยปกติจะกระทำเฉพาะคดีที่สำคัญ และได้รับความสนใจจากประชาชนหรือสื่อมวลชน ซึ่งกรมตำรวจก็ได้ตระหนักถึงความสำคัญของสิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาที่จะต้องให้ความคุ้มครอง จึงกำหนดแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับกรณีดังกล่าวไว้พอสรุปได้ ดังนี้²⁴

1) เมื่อคดีเกิดขึ้นในท้องที่ใด ให้สารวัตร หรือสารวัตรใหญ่ ผู้เป็นหัวหน้าสถานี หรือผู้รักษาการแทนขึ้นไป เป็นผู้ให้ข่าวแก่สื่อมวลชนได้ ทั้งนี้มีข้อห้ามในการให้ข่าว เช่น ข้อความที่อาจเกิดความเสียหายต่อรูปคดี หรือเรื่องที่จะเกิดความเสียหายแก่ผู้อื่นทางชื่อเสียง หรือผลประโยชน์ ฯลฯ

2) ไม่ควรนำผู้ต้องหามาแถลงข่าว หรือแพร่ภาพต่อสื่อมวลชน โดยเฉพาะผู้ต้องหาที่ให้การปฏิเสธ เว้นแต่คดีมีพยานหลักฐานของกลางน่าเชื่อว่ากระทำผิดจริง ส่วนกรณีผู้ต้องหารับสารภาพ อาจนำมาแถลงข่าวได้ หากเกิดประโยชน์ต่อสาธารณชน หรือต่อทางราชการ

3) ห้ามทำป้ายชื่อแขวนคอผู้ต้องหาแล้วนำออกมาแถลงข่าวหรือแพร่ภาพต่อสื่อมวลชน

4) ผู้แถลงข่าวพึงระมัดระวังการใช้ถ้อยคำกิริยาท่าทาง ซึ่งจะเป็นการละเมิดสิทธิ หรือเป็นการประจาน ดูหมิ่นเหยียดหยามผู้ต้องหา

²⁴ กรมตำรวจ, “หนังสือที่ มท. 0608.5/4545 เรื่อง กำชับการปฏิบัติและซักซ้อมความเข้าใจ เกี่ยวกับการแถลงข่าวหรือแพร่ภาพต่อสื่อมวลชน,” 19 พฤศจิกายน 2531 .

การรวบรวมพยานหลักฐานอื่น ๆ

1. การสอบสวนปากคำผู้เสียหายและพยาน

บุคคลที่เห็นเหตุการณ์การกระทำผิด หรือรู้ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับการกระทำผิด ถือเป็นพยานที่สำคัญที่จะใช้พิสูจน์ความผิด หรือในทางกฎหมายเรียกว่า ประจักษ์พยาน และพยานแวดล้อม ในการดำเนินการรวบรวมพยานเหล่านี้ของพนักงานสอบสวน จะต้องมีการสอบปากคำของพยานไว้เป็นเอกสารคำให้การของพยานหรือผู้เสียหาย เพื่อรวบรวมไว้ในสำนวนการสอบสวน

พนักงานสอบสวนมีอำนาจที่จะเรียกผู้เสียหายหรือบุคคลใดซึ่งมีเหตุอันควรเชื่อว่าถ้อยคำของเขาอาจเป็นประโยชน์แก่คดีให้มาพบเพื่อให้ถ้อยคำ และพนักงานสอบสวนจะให้บุคคลดังกล่าวสาบานหรือปฏิญาณตัวเสียก่อนก็ได้²⁵ การสอบปากคำพยานหรือผู้เสียหายนี้จะต้องให้พยานหรือผู้เสียหายให้การด้วยความเต็มใจ การให้การของพยานจะต้องเป็นความจริง หากพยานหรือผู้เสียหายให้การเท็จต่อเจ้าพนักงานก็มีความผิดตามกฎหมาย ซึ่งแตกต่างจากการให้การของผู้ต้องหา หลักในการถามปากคำพยานนั้น ในขั้นต้นให้พยานเล่าเรื่องให้ฟังตามความจริงที่เขาได้รู้เห็น เมื่อบกพร่องในข้อใด หรือถ้อยคำของพยานยังเห็นว่ามีความแอบแฝงอยู่อย่างไร ให้ซักฟอกและไต่ให้ได้ความแจ่มแจ้งจนสิ้นกระแสรความ²⁶ การสอบปากคำและการบันทึกคำให้การของพยานนี้ จะต้องอาศัยความสามารถและปฏิภาณไหวพริบของพนักงานสอบสวนในขณะพูดคุยกซักถามปากคำ เพื่อให้ได้ความจริงและข้อเท็จจริงที่ครบถ้วนทุกประเด็นที่จะใช้พิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหา ทั้งประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความผิด เช่น เห็นผู้ต้องหานี้ใช้ปืนยิงผู้เสียหาย และประเด็นแวดล้อมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องซึ่งจะสนับสนุนในการพิสูจน์ความผิด เช่น เห็นผู้ต้องหาวิ่งออกจากห้องที่เกิดเหตุในเวลาเกิดเหตุ และพยานยังทราบอีกด้วยว่าผู้ต้องหานี้มีสาเหตุโกรธเคืองกับผู้เสียหายมาก่อนในเรื่องอะไร เป็นต้น นอกจากนี้พนักงานสอบสวนยังจะต้องรู้จักเชื่อมหรือปะติดปะต่อข้อเท็จจริงที่ได้จากพยานแต่ละปาก และพิจารณาเหตุและผลของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นหรือข้อเท็จจริงที่ได้จากพยานแต่ละคน เพื่อนำมาประมวลเหตุการณ์และทราบว่าควรจะสอบสวนในประเด็นใดเพิ่ม

²⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 133 .

²⁶ ระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ 8 บทที่ 5 ข้อ 251 .

เดิมจากพยานคนไหน เพื่อประสงค์ที่จะใช้วินิจฉัยความจริงแห่งคดี และนำสืบให้ศาลเชื่อถือข้อเท็จจริงโดยปราศจากข้อสงสัย

2. ของกลาง

พยานหลักฐานที่สำคัญนอกจากพยานบุคคลก็คือ วัตถุพยาน พยานบุคคลนั้นก็คือ ถ้อยคำของบุคคลที่เบิกความต่อหน้าศาล และศาลได้จัดบันทึกเป็นข้อความรวมไว้ในสำนวนความ²⁷ หรือหากอยู่ในชั้นการสอบสวน พยานบุคคลก็คือการที่พยานให้ปากคำต่อพนักงานสอบสวน และพนักงานสอบสวนจัดบันทึกไว้นั่นเอง ดังนั้น ความเชื่อถือในน้ำหนักรพยานจึงมีข้อจำกัด แม้ว่ากฎหมายจะให้มีการสาบานหรือปฏิญาณตนก่อนให้การก็ตาม บุคคลก็อาจจะให้การอย่างไรก็ได้ และอาจกลับคำให้การได้เสมอ ซึ่งแตกต่างจากวัตถุพยานซึ่งเปลี่ยนแปลงได้ยาก บันทึกลงหรือทำขึ้นเองได้ยาก และมีลักษณะคงทนถาวรกว่าคำพูดของบุคคล ซึ่งอาจลืมนึกเหตุการณ์ไปเมื่อระยะเวลาล่วงเลยไปนาน วัตถุพยานจึงเป็นหลักฐานสำคัญที่มีน้ำหนักในการใช้พิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหา

คำว่า ของกลาง นั้น หมายความว่า วัตถุใด ๆ หรือทรัพย์สินซึ่งตกมาอยู่ในความคุ้มครองของเจ้าพนักงานโดยอำนาจแห่งกฎหมายหรือโดยหน้าที่ในทางราชการ และยึดไว้เป็นของกลางเพื่อพิสูจน์ในทางคดี หรือเพื่อจัดการอย่างอื่นตามที่ราชการ²⁸ ดังนั้น ความหมายของคำว่าของกลางในทางสอบสวนนั้นจึงมีความหมายกว้าง คือนอกจากจะเป็นหลักฐานที่ใช้ในการพิสูจน์ความผิดแล้ว ยังรวมถึงสิ่งของอื่น ๆ ที่ไม่ใช่พยานหลักฐานทางคดีอีกด้วย เช่น ของที่เก็บตกทรัพย์ที่มีผู้เก็บได้ เป็นต้น

การดำเนินการของพนักงานสอบสวนเกี่ยวกับของกลางนั้นมีอยู่ 3 ประการ คือ

- 1) การเก็บรักษาของกลาง
- 2) การส่งของกลางตรวจพิสูจน์

²⁷ เริงธรรม ลัดพลี, คำบรรยายกฎหมายว่าด้วยพยานหลักฐาน (โครงการตำราโรงเรียนนายร้อยตำรวจ : ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์) หน้า 2 .

²⁸ ระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ 15 บทที่ 1 ข้อ 413.

3) การคืนหรือการจำหน่ายของกลาง

2.1 การเก็บรักษาของกลาง วัตถุหรือทรัพย์สินอาจตกมาอยู่ในความคุ้มครองของเจ้าพนักงานโดยการตรวจค้นพบ และยึดมาเป็นพยานหลักฐานในคดีจากฝ่ายผู้ต้องหา หรือพนักงานสอบสวนอาจเรียกบุคคลซึ่งครอบครองสิ่งของซึ่งอาจใช้เป็นพยานหลักฐานให้มาพบหรือส่งสิ่งของดังกล่าวมาให้ก็ได้²⁹ เมื่อสิ่งของดังกล่าวได้ตกมาอยู่ในความคุ้มครองของพนักงานสอบสวนแล้ว ก็จะต้องมีการเก็บรักษาให้ดี มิให้เสียหายหรือสูญหาย โดยจะต้องมีการจัดรูปพรรณสิ่งของลงในรายงานประจำและสมุดยึดทรัพย์ของกลาง แล้วเขียนเลขลำดับที่ยึดทรัพย์ติดไว้กับสิ่งของนั้นให้มั่นคง อย่าให้หลุดหรือสูญหายได้ และเก็บของกลางนั้นไว้ในหีบหรือตู้เก็บของกลาง ใส่กุญแจให้เรียบร้อย เว้นแต่ของกลางนั้นมีค่ามาก เช่น เครื่องเพชร เครื่องทองรูปพรรณ เงินจำนวนมาก หรือเอกสารสำคัญต่าง ๆ หากเก็บรักษาที่สถานีตำรวจจะไม่มั่นคง ก็ให้ส่งของกลางไปฝากไว้ในกองการเงิน กรมตำรวจ³⁰

2.2 การส่งของกลางไปตรวจพิสูจน์ บางครั้งของกลางที่ยึดหรือได้มาเป็นหลักฐานประกอบคดี จำเป็นที่จะต้องส่งไปให้ผู้ชำนาญการตรวจพิสูจน์เพื่อนำผลมายืนยันและเป็นพยานหลักฐานประกอบ โดยมีวัตถุประสงค์ในการตรวจพิสูจน์ แล้วแต่กรณีไป เช่น ยึดยาเสพติดให้โทษ (เฮโรอีน) มาได้จำนวน 1 ห่อ พนักงานสอบสวนไม่สามารถจะตรวจพิสูจน์เองได้ว่าสิ่งที่ยึดมาได้เป็นเฮโรอีนจริงหรือไม่ ก็จะต้องส่งไปให้ผู้ชำนาญการตรวจพิสูจน์ยืนยันมาว่าสิ่งที่ยึดมาได้เป็นเฮโรอีนจริง โดยปกติพนักงานสอบสวนจะส่งของกลางไปตรวจพิสูจน์ที่กองพิสูจน์หลักฐาน กรมตำรวจ ซึ่งมีผู้ชำนาญหลายสาขาทำการตรวจพิสูจน์ของกลาง เช่น ตรวจอาวุธปืน ตรวจทางเคมี ตรวจโลหิตหรือคราบโลหิต ตรวจพิสูจน์เอกสาร เป็นต้น การส่งสิ่งของไปตรวจก็จะมีหลักเกณฑ์วิธีการปฏิบัติกำหนดไว้เป็นระเบียบ และเมื่อผู้ชำนาญได้ตรวจพิสูจน์แล้วก็จะทำรายงานการตรวจพิสูจน์มอบให้พนักงานสอบสวนไว้เป็นหลักฐานประกอบการสอบสวน และพนักงานสอบสวนก็ใช้รายงานดังกล่าวเป็นพยานหลักฐาน พิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหาในการพิจารณาคดีชั้นศาลได้

²⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 132(3).

³⁰ ระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ 15 บทที่ 1 ข้อ 418(1) .

2.3 การคืนหรือการจำหน่ายของกลาง สิ่งของที่เจ้าพนักงานยึดไว้ เจ้าพนักงานมีอำนาจยึดไว้จนกว่าคดีจะสิ้นสุด เมื่อคดีเสร็จก็ให้คืนแก่ผู้ต้องหาหรือแก่ผู้อื่นซึ่งมีสิทธิเรียกร้องขอคืนสิ่งของนั้น เว้นแต่ศาลจะสั่งเป็นอย่างอื่น³¹ ดังเช่นของที่มีไว้เป็นความผิด ศาลอาจสั่งให้ทำลาย เช่น ยาเสพติดให้โทษ เป็นต้น หรือผู้มีสิทธิรับของคืนไม่มารับภายในกำหนดก็จะต้องริบของนั้นเป็นสมบัติของแผ่นดิน³²

การสอบสวนคดีการชันสูตรพลิกศพ

การสอบสวนทำสำนวนชันสูตรพลิกศพ เป็นบทที่ว่าด้วยการสอบสวนเกี่ยวกับกรณีการตายโดยผิดธรรมชาติโดยเฉพาะนอกเหนือไปจากการสอบสวนคดีอาญาทั่วไป กล่าวคือ การสอบสวนคดีชันสูตรพลิกศพนั้นต้องมีพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบดูเกี่ยวกับการสอบสวนคดีอาญาทั่วไป ต้องมีทั้งการสอบสวนพยานต่าง ๆ และต้องมีการชันสูตรพลิกศพด้วย เพื่อจะได้ทราบสาเหตุแห่งการตาย ผู้ตายคือใคร ตายที่ไหน เมื่อใด ถ้ามีผู้ทำให้ตายก็ให้ได้ทราบด้วย ถึงแม้จะแตกต่างกับการสอบสวนคดีอาญาที่มุ่งหาข้อเท็จจริงเพื่อพิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหา แต่สำนวนการสอบสวนชันสูตรพลิกศพก็ถือเป็นส่วนหนึ่งของสำนวนการสอบสวนคดีอาญา หากผลการสอบสวนปรากฏว่าการตายโดยผิดธรรมชาตินั้นเกิดจากการกระทำผิดคดีอาญา ในการสอบสวนคดีอาญาจะต้องเอาสำนวนการชันสูตรพลิกศพมารวมไว้ด้วย³³ ซึ่งกรณีที่จะต้องมีการชันสูตรพลิกศพก็คือ³⁴

- 1) ตายโดยผิดธรรมชาติ ได้แก่ ฆ่าตัวตาย, ถูกผู้อื่นทำให้ตาย, ถูกสัตว์ทำร้ายตายตายโดยอุบัติเหตุ และตายโดยยังมีปรากฏเหตุ
- 2) ตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงาน

³¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 85 วรรคสาม

³² ระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ 15 บทที่ 1 ข้อ 418 (6)

³³ พ.ล.ต.ต.พงษ์ศักดิ์ กนิษฐกุล และ พ.ต.อ.นุฏล โสมทัต , การสอบสวนคดีชันสูตรพลิกศพ ใน เอกสารประกอบคำบรรยายโครงการพัฒนาบุคลากรในสายงานสอบสวนระดับรองสารวัตรสอบสวน จัดโดยกองบัญชาการตำรวจนครบาล ระหว่างวันที่ 4 พฤษภาคม 2535 - วันที่ 7 มิถุนายน 2535, หน้า 11 (เอกสารโรเนียว) .

³⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 148.

ส่วนหลักและวิธีการชั้นสูตรพลิกศพก็นำหลักการสอบสวนมาใช้โดยอนุโลม³⁵ ซึ่งมีหลักและวิธีการที่สำคัญ ก็คือ

1) พนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่ศพนั้นอยู่ กับสาธารณสุขจังหวัด หรือแพทย์ประจำสถานือนามัย หรือแพทย์ประจำโรงพยาบาล จะต้องร่วมกันชั้นสูตรพลิกศพโดยเร็ว³⁶ ซึ่งในการชั้นสูตรพลิกศพหรือการตรวจศพนี้ หากพนักงานสอบสวนเห็นว่าจำเป็นจะต้องมีการผ่าศพเพื่อตรวจพิสูจน์โดยละเอียด ก็อาจส่งศพไปยังโรงพยาบาลหรือสถานพยาบาลของรัฐที่มีแพทย์ผู้ชำนาญสาขานิติเวชศาสตร์ เพื่อผ่าหรือตรวจศพโดยละเอียดก็ได้ ซึ่งทั้งกรณีการชั้นสูตรพลิกศพโดยพนักงานสอบสวนกับแพทย์ และการผ่าพิสูจน์ศพโดยผู้ชำนาญสาขานิติเวชศาสตร์ จะต้องบันทึกรายละเอียดและทำรายงานการชั้นสูตรพลิกศพหรือรายงานการตรวจศพไว้เป็นหลักฐานด้วย

2) การสอบสวน ก็เช่นเดียวกับสำนวนการสอบสวนคดีอาญาทั่วไป ซึ่งพนักงานสอบสวนจะต้องสอบปากคำพยาน ผู้กล่าวหา และจัดทำเอกสารเพื่อประกอบเป็นสำนวนการสอบสวนเช่นเดียวกัน เช่น

- บันทึกคำให้การผู้กล่าวหา, พยาน
- รายงานการชั้นสูตรพลิกศพและรายงานการตรวจศพ
- บันทึกการตรวจสถานที่เกิดเหตุ
- แผนที่เกิดเหตุ

ฯลฯ

3) การสรุปผลการสอบสวน การสอบสวนชั้นสูตรพลิกศพก็คล้ายคลึงกับการสอบสวนคดีอาญาทั่วไป ที่เป็นการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อให้ทราบข้อเท็จจริง เมื่อสอบสวนชั้นสูตรพลิกศพเสร็จแล้ว พนักงานสอบสวนก็ต้องทำรายงานการสอบสวนปากคำพยานและหลักฐานเท่าที่สอบสวนมาแล้วดูเดียวกับคดีอาญาสامัญ แต่ต่างกันที่การสอบสวนคดีอาญาต้องสรุปหลักฐานว่าพอฟ้องหรือไม่ฟ้อง และเป็นความผิดตามบทกฎหมายใด ส่วนสำนวนชั้นสูตรพลิกศพไม่ต้องสรุปเช่นนั้น แต่ต้องสรุปผลการสอบสวนชั้นสูตรพลิกศพให้ทราบว่าผู้ตายคือใคร ตายที่ไหน เมื่อใด ถ้าตายโดยคนทำร้ายให้กล่าวหาว่าใคร หรือสงสัยใครเป็นผู้กระทำผิด เท่าที่จะทราบได้³⁷

³⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 155 .

³⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 150 .

³⁷ พล.ต.ต.พงษ์ศักดิ์ กนิษฐกุล และ พ.ต.อ. นุฎล โสมทัต, การสอบสวนคดีชั้นสูตร

4) การจัดการกับสำนวนชั้นสุตรพลิกศพ เมื่อพนักงานทำการสอบสวนชั้นสุตรพลิกศพเสร็จสิ้นแล้ว จะต้องดำเนินการกับสำนวนการชั้นสุตร ดังนี้

4.1) กรณีความตายเกิดขึ้นโดยการกระทำของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ หรือตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ ให้พนักงานสอบสวนส่งสำนวนชั้นสุตรพลิกศพไปยังพนักงานอัยการ ให้พนักงานอัยการทำการร้องขอต่อศาลชั้นต้นแห่งท้องที่ที่ศพนั้นอยู่ให้ทำการไต่สวนและทำคำสั่ง³⁸ เมื่อศาลไต่สวนและมีคำสั่งแล้ว ก็จะส่งคืนพนักงานอัยการเพื่อส่งให้พนักงานสอบสวนดำเนินการต่อไป ตามแต่กรณี

4.2) กรณีความตายมิได้เป็นผลแห่งการกระทำผิดอาญา พนักงานสอบสวนจะส่งสำนวนชั้นสุตรพลิกศพไปยังผู้ว่าราชการจังหวัด

4.3) หากเป็นกรณีความตายเป็นผลแห่งการกระทำผิดอาญา พนักงานสอบสวนผู้ทำการสอบสวนชั้นสุตรพลิกศพจะต้องส่งสำนวนการชั้นสุตรพลิกศพ ไปยังพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบสอบสวนคดีอาญา เพื่อนำรวมเข้ากับสำนวนคดีอาญาต่อไป

การใช้ดุลยพินิจและการมีความเห็นทางคดีของพนักงานสอบสวน

การปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวนในการรวบรวมหลักฐานหรือการดำเนินการอื่น ๆ นั้น จำเป็นจะต้องใช้ดุลยพินิจในการตัดสินใจเป็นอย่างมาก นับตั้งแต่การพิจารณาพยานหลักฐานเพื่อตัดสินใจว่าจะจับกุมตัวผู้ต้องหาหรือไม่ การพิจารณาตัดสินใจว่าควรรวบรวมพยานหลักฐานใดที่เกี่ยวข้องบ้าง พยานผู้ใดเกี่ยวข้องจำเป็นที่จะต้องสอบสวนหรือไม่จำเป็นต้องสอบสวน การตัดสินใจแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างการสอบสวน เช่น พยานไม่ให้ความร่วมมือในการให้ปากคำ เป็นต้น จนท้ายสุดการใช้ดุลยพินิจมีความเห็นทางคดีในการสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหา ซึ่งขึ้นอยู่กับพยาน หลักฐานที่มีและข้อเท็จจริงที่ปรากฏว่าเป็นความผิดหรือไม่ ดังนั้น พนักงานสอบสวนจึงต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถทั้งในเรื่องข้อกฎหมาย ระเบียบ และความรู้ทั่วไป ความละเอียดรอบคอบ และวุฒิภาวะที่เพียงพอในการวินิจฉัยและตัดสินใจ และพนักงานสอบสวนก็ต้องมีความเป็นกลางและมีอิสระในการใช้ดุลยพินิจ ซึ่งในทางปฏิบัติมักจะมีสิ่งๆที่เข้ามากระทบและมีผลต่อการใช้ดุลยพินิจของพนักงานสอบสวน เช่น

³⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 150 วรรคสาม .

1) แรงกดดันจากภายนอก การปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนจะต้องติดต่อสัมผัสกับประชาชนมาก ทั้งฝ่ายผู้เสียหาย และฝ่ายผู้ต้องหา รวมทั้งประชาชนผู้สนใจในคดีโดยทั่วไป ซึ่งฝ่าย ผู้เสียหายและผู้ต้องหานั้นเป็นบุคคลผู้ได้รับความเดือดร้อนทั้งสิ้น ย่อมมีอารมณ์โกรธแค้นไม่พอใจอยู่แล้ว การปฏิบัติของพนักงานสอบสวนจึงต้องระมัดระวังอย่างยิ่ง แรงกดดันจากภายนอก เช่น จากคู่กรณี สื่อมวลชน หรือจากประชาชนทั่วไป อาจทำให้การใช้ดุลยพินิจหรือการดำเนินการของพนักงานสอบสวนอาจไม่เป็นธรรมหรือเป็นกลางได้ ตัวอย่างเช่น คดีอุกฉกรรจ์ที่สะเทือนขวัญ และได้รับความสนใจจากสื่อมวลชน อาจมีการชี้นำหรือการเสนอข่าวสารของสื่อมวลชนที่ทำให้ตัวพนักงานสอบสวนคล้อยตามความเห็นของบุคคลอื่นได้ พนักงานสอบสวนที่ดีจะต้องมั่นคงหนักแน่นและวางตัวเป็นกลาง พิจารณาจากพยานหลักฐานด้วยใจเป็นธรรม

2) แรงกดดันจากภายในองค์กรตำรวจเอง เช่น ผู้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงาน หรือผู้ใต้บังคับบัญชา เป็นต้น เพราะการสอบสวนจะต้องมีการประสานงานและเกี่ยวข้องกับทุกหน่วยงานก็ว่าได้ อีกทั้งจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายป้องกันปราบปรามอาชญากรรม ฝ่ายสืบสวน หรือกระทั่งฝ่ายธุรการ ความสัมพันธ์ระหว่างพนักงานสอบสวนกับบุคคลอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นในฐานะในตำแหน่งทางหน้าที่การงาน หรือความสัมพันธ์ส่วนตัว ย่อมอาจทำให้การใช้ดุลยพินิจนั้นขาดความเป็นกลางได้ทั้งสิ้น

3) ความสามารถในการใช้ดุลยพินิจของพนักงานสอบสวนเอง ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับความรู้ความเข้าใจในตัวบทกฎหมาย ความสามารถในการรวบรวมพยานหลักฐานที่เพียงพอเพื่อใช้ในการวินิจฉัย ความละเอียดรอบคอบ รวมทั้งปฏิภาณไหวพริบด้วย

4) จรรยาบรรณของพนักงานสอบสวน เป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับตัวพนักงานสอบสวนโดยตรง เนื่องจากการสอบสวนเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการยุติธรรมที่อาจจะกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ดังนั้น จึงต้องมีการกำหนดจรรยาบรรณของพนักงานสอบสวนไว้เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน ซึ่งจรรยาบรรณพนักงานสอบสวนมีด้วยกัน 8 ประการ คือ

(1) พนักงานสอบสวน พึงยึดถืออุดมคติของตำรวจโดยเคร่งครัด

(2) พนักงานสอบสวน พึงระลึกถึงสิทธิและเสรีภาพของประชาชนตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ

(3) พนักงานสอบสวน พึงอำนวยความสะดวกแก่คู่กรณีอย่างเสมอภาค โดยถูกต้องตามกฎหมายและศีลธรรม

(4) พนักงานสอบสวน พึงเต็มใจรับแจ้งความ แสวงหา และรวบรวมพยานหลักฐานตามหลักเกณฑ์แห่งกฎหมาย ไม่บิดเบือนข้อเท็จจริงแห่งคดี

(5) พนักงานสอบสวน พึงพิจารณาข้อเท็จจริงให้ได้เหตุผลอันน่าเชื่อว่าผู้นั้นได้กระทำความผิด ก่อนมีการแจ้งข้อกล่าวหาจับกุมดำเนินคดี และให้คำวินิจฉัยสิทธิการปล่อยชั่วคราวด้วย

(6) พนักงานสอบสวน พึงให้ความสำคัญและให้ความคุ้มครองต่อพยานในคดีอาญา

(7) พนักงานสอบสวน พึงรักษาความลับในการสอบสวน

(8) พนักงานสอบสวน พึงสำนึกและยึดมั่นในวิชาชีพการสอบสวน และอุทิศสหายพยายามในการปฏิบัติหน้าที่อย่างแข็งขัน

จะเห็นได้ว่าจรรยาบรรณของพนักงานสอบสวนก็ให้ความสำคัญของสิทธิและเสรีภาพของประชาชนอยู่ลำดับต้น และพนักงานสอบสวนจะต้องให้ความเป็นธรรมแก่คู่กรณี และรวบรวมพยานหลักฐานโดยไม่บิดเบือนข้อเท็จจริง ซึ่งถือเป็นหลักสำคัญเช่นเดียวกับกระบวนการยุติธรรมโดยรวมพนักงานสอบสวนแต่ละคนจะสามารถยึดถือและปฏิบัติตามจรรยาบรรณของพนักงานสอบสวนได้มากน้อยประการใด ย่อมขึ้นอยู่กับคุณภาพของพนักงานสอบสวนแต่ละคน การอบรมพัฒนาบุคลากร และการปกครองดูแลบังคับบัญชาของผู้บังคับบัญชาด้วย

สำหรับการมีความเห็นทางคดีนั้น เป็นขั้นตอนหลังจากที่พนักงานสอบสวนได้รวบรวมพยานหลักฐานเสร็จสิ้นแล้ว ก็จะพิจารณาถึงพยานหลักฐานต่าง ๆ ที่มี ข้อเท็จจริงที่ปรากฏออกมา และใช้ดุลยพินิจของพนักงานสอบสวนเอง พิจารณาตามพยานหลักฐานที่มีอยู่ ว่าการกระทำของผู้ต้องหาจะเป็นความผิดตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายหรือไม่ หากเป็นความผิดจะเป็นความผิดฐานใด และมีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะส่งฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลหรือไม่ ในทางปฏิบัติพนักงานสอบสวนจะทำความเห็นของตน สรุปไว้ในหน้ารายงานการสอบสวนในสำนวน ซึ่งการมีความเห็นทางคดีและการดำเนินการต่อไปนั้นแยกเป็นกรณีต่าง ๆ ได้ดังนี้³⁹

1. กรณีไม่ปรากฏว่าผู้ใดเป็นผู้กระทำผิด

1.1 ความผิดนั้นมีอัตราโทษจำคุกไม่เกินสามปี ให้งดการสอบสวน แล้วส่งสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการ

³⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 140-142 .

1.2 ความผิดสูงเกินกว่าสามปี พนักงานสอบสวนส่งสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการพร้อมทั้งความเห็นที่ควรให้งดการสอบสวน หากพนักงานอัยการสั่งให้งดการสอบสวนหรือให้สอบสวนต่อไปก็ให้พนักงานสอบสวนปฏิบัติตามนั้น

2. กรณีรู้ตัวผู้กระทำผิด

2.1 ยังไม่ได้ตัวหรือจับกุมตัวผู้ต้องหาขังไม่ได้ พนักงานสอบสวนก็จะต้องมีความเห็นโดยพิจารณาตามพยานหลักฐานว่าควรสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้อง แล้วส่งสำนวนให้พนักงานอัยการแล้วจัดการอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อให้ได้ตัวผู้ต้องหา

2.2 จับตัวผู้ต้องหาได้และอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงาน

2.2.1 กรณีพนักงานสอบสวนเห็นควรสั่งฟ้อง ก็ส่งสำนวนพร้อมตัวผู้ต้องหาไปยังพนักงานอัยการเพื่อพิจารณาต่อไป หรือหากผู้ต้องหาถูกขังในอำนาจศาลอยู่ ก็ส่งเฉพาะสำนวน

2.2.2 กรณีพนักงานสอบสวนเห็นควรสั่งไม่ฟ้อง ก็ส่งเฉพาะสำนวน ส่วนตัวผู้ต้องหา พนักงานสอบสวนมีอำนาจปล่อยหรือปล่อยชั่วคราวไปได้

เมื่อพนักงานสอบสวนมีความเห็นและส่งสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการพิจารณา หากพนักงานสอบสวนสั่งไม่ฟ้อง และพนักงานอัยการสั่งไม่ฟ้อง พนักงานอัยการก็จะออกคำสั่งไม่ฟ้อง คดีก็สิ้นสุด แต่หากพนักงานอัยการเห็นควรสั่งฟ้อง พนักงานสอบสวนก็ต้องส่งตัวผู้ต้องหาเพื่อให้พนักงานอัยการนำตัวผู้ต้องหาไปฟ้องต่อไป

หากพนักงานสอบสวนสั่งฟ้อง แต่พนักงานอัยการสั่งไม่ฟ้อง จะต้องส่งให้อธิบดีกรมตำรวจ รองอธิบดีกรมตำรวจ หรือผู้ช่วยอธิบดีกรมตำรวจพิจารณา หากมีความเห็นแย้งกับพนักงานอัยการอีก จะส่งให้อัยการสูงสุดเป็นผู้ชี้ขาดต่อไป

แม้ว่าเมื่อคดีจะถูกฟ้องต่อศาลแล้ว ภาระหน้าที่ในการดำเนินคดีต่อไปจะเป็นของพนักงานอัยการหรือศาลก็ตาม แต่พนักงานสอบสวนก็ยังไม่เสร็จสิ้นภาระหน้าที่เสียทีเดียว พนักงานสอบสวนยังจะต้องดำเนินการบางอย่างต่อเนื่องไปอีก เช่น การให้ความคุ้มครองพยาน การติดตามพยานไปเบิกความที่ศาล การเก็บรักษาของกลาง และคืนของกลางตามคำสั่งศาล เป็นต้น

การบริหารงานสอบสวนและอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนของการสอบสวนดังที่กล่าวมาแล้วนั้น เป็นหลักในแง่กฎหมายหรือระเบียบข้อบังคับที่ใช้ปฏิบัติในการสอบสวนโดยทั่วไป ในกระบวนการสอบสวนนั้น ตัวพนักงานสอบสวนเป็นกลไกสำคัญในการดำเนินการทั้งหลาย แต่ก็ยังมีส่วนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องอีกหลายประการที่ส่งผลกระทบต่อการปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวน ซึ่งจะขอแยกเป็นประเด็นดังนี้

1. การบริหารงานสอบสวนและการปกครองบังคับบัญชา

เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้มีหน่วยในการวิเคราะห์ (unit of analysis) อยู่ที่การสอบสวนในหน้าที่ของตำรวจ และมีขอบเขตการศึกษาเฉพาะในเขตกรุงเทพมหานครเท่านั้น จึงจะกล่าวถึงเฉพาะในส่วน of สถานีดำรวจในสังกัดกองบัญชาการตำรวจนครบาลเท่านั้น ซึ่งโครงสร้างของสถานีดำรวจนครบาลนั้นจะมีการแบ่งงานออกเป็น 5 ฝ่าย ด้วยกัน โดยมีหัวหน้าสถานี ตำแหน่งผู้กำกับหรือรองผู้กำกับการ เป็นหัวหน้าควบคุมดูแล คือ

- งานอำนวยการ
- งานป้องกันปราบปราม
- งานสอบสวน
- งานสืบสวน
- งานจราจร

ในงานสอบสวนก็จะมีผู้ที่ทำหน้าที่เป็นหัวหน้างานสอบสวนควบคุมดูแลการปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวน หากเป็นสถานีดำรวจที่มีข้าราชการตำรวจระดับผู้กำกับการ เป็นหัวหน้าสถานี ก็จะมี “รองผู้กำกับการ (ทำหน้าที่หัวหน้างานสืบสวนสอบสวน)” เป็นหัวหน้าสอบสวน หากเป็นสถานีดำรวจที่มีข้าราชการตำรวจระดับรองผู้กำกับการ เป็นหัวหน้าสถานี ก็จะมี “สารวัตรสอบสวน (ทำหน้าที่หัวหน้างานสอบสวน)” เป็นหัวหน้างานสอบสวน ส่วนตัวผู้ปฏิบัติเป็นพนักงานสอบสวน ก็จะมีสารวัตรสอบสวน และรองสารวัตรสอบสวน จำนวนมากน้อยแล้วแต่ปริมาณงานของสถานีดำรวจแต่ละแห่ง ซึ่งจะทำหน้าที่เป็นพนักงานสอบสวนในคดีอาญาที่เกิดขึ้นในเขตท้องที่ที่สถานีดำรวจนั้นรับผิดชอบอยู่ และนอกจากนี้ก็มีข้าราชการตำรวจชั้นรองลงมา

ซึ่งมีตำแหน่งเป็นผู้บังคับหมู่-ลูกแถว เป็นผู้ปฏิบัติงานช่วยเหลือพนักงานสอบสวนในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น งานธุรการ การควบคุมผู้ต้องหาไปมัดพ้อง ฝากขัง การส่งหมายเรียก เป็นต้น

พนักงานสอบสวนก็เช่นเดียวกับข้าราชการตำรวจฝ่ายอื่น ๆ ที่มีการปกครองบังคับบัญชาโดยผู้บังคับบัญชาลดหลั่นกันไป และมีระเบียบข้อบังคับของกรมตำรวจบังคับควบคุมอยู่นอกจากนี้พนักงานสอบสวนยังมีฐานะเป็นเจ้าของพนักงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาอีกด้วย ดังนั้น การปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนจึงมีกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาควบคุมอยู่อีกชั้นหนึ่ง กฎหมาย ระเบียบข้อบังคับที่มากมาย ประกอบกับงานในความรับผิดชอบที่จะต้องติดต่อสัมผัสกับประชาชนทั้งสุจริตชนผู้ได้รับความเดือดร้อน และอาชญากรผู้กระทำความผิดอยู่ตลอดเวลา ทำให้การปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวนมีความเสี่ยงต่อการปฏิบัติหน้าที่โดยไม่ถูกต้องตามกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับของทางราชการสูงมาก หรือหากกระทำตามกฎหมาย หรือระเบียบแล้วก็ตาม ก็อาจทำให้คู่กรณีฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดไม่พอใจ หรือคิดว่าไม่ได้รับความเป็นธรรม จนทำให้บางครั้งพนักงานสอบสวนเองก็ถูกร้องเรียน หรือถูกฟ้องเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาอยู่เสมอ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ทำให้กระทบต่อขวัญและกำลังใจของพนักงานสอบสวนอย่างมาก มีการหนึ่งงานสอบสวนไปทำหน้าที่อื่น เช่น งานป้องกันปราบปราม งานจราจร ซึ่งมีความเสี่ยงหรือปัญหาในการปฏิบัติหน้าที่น้อยกว่า

2. การปฏิบัติหน้าที่และการเข้าเวรสอบสวน

การปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนในสถานีตำรวจต่าง ๆ นั้น จะมีการจัดเวรสอบสวนให้เข้าเป็นช่วงเวลา ในทางปฏิบัติมักจะให้เข้าเวร ๆ ละ 6 ชั่วโมง และพัก 12 ชั่วโมง หรือ 24 ชั่วโมง ในระยะที่เข้าเวรสอบสวนนี้ พนักงานสอบสวนจะต้องอยู่ปฏิบัติหน้าที่ที่สถานีตำรวจ คอยรับแจ้งเหตุหรือรับแจ้งความร้องทุกข์หรือกล่าวโทษจากประชาชน โดยอาจมาแจ้งที่สถานีตำรวจเอง หรือโทรศัพท์มาแจ้งเหตุต่าง ๆ ซึ่งเมื่อได้รับแจ้งแล้วก็ต้องรีบทำการสอบสวนในทันที พนักงานสอบสวนอาจจะต้องออกไปตรวจสถานที่เกิดเหตุ หรือนำคนเจ็บส่งโรงพยาบาล การปฏิบัติหน้าที่ในขณะเข้าเวรนั้น พนักงานสอบสวนที่เข้าเวรอาจมี 1-3 คน แล้วแต่สถานีตำรวจและจำนวนพนักงานสอบสวนที่มีอยู่ จะต้องรับผิดชอบสอบสวนคดีอาญาที่เกิดหรือได้รับแจ้งในขณะนั้นภายในเขตที่รับผิดชอบ และจะต้องรีบดำเนินการในส่วนที่เร่งด่วน ซึ่งส่วนมากก็จะเป็นการออกไปตรวจสถานที่เกิดเหตุ สอบปากคำผู้กล่าวหาหรือพยานในเบื้องต้น หลังจากออกเวรแล้วจึงเป็นเวลาพักผ่อน และทำสำนวนคดีที่ได้รับแจ้งมาในขณะเข้าเวร

แม้ว่าจะมีการกำหนดเวลาให้พนักงานสอบสวนเข้าเวรเป็นช่วงเวลา และมีเวลาพัก แต่ในความเป็นจริงของการปฏิบัติงานนั้นมิได้หมายความว่า เมื่อสิ้นสุดเวลาที่จะต้องปฏิบัติหน้าที่ หรือเรียกว่า ออกเวรแล้ว พนักงานสอบสวนจะสามารถออกจากสถานีตำรวจไปพักผ่อนได้ทันที หลังจากเวลาออกเวรก็มักจะมีงานที่ต่อเนื่องมาที่ไม่อาจจะละทิ้งไปได้ เช่น เข้าเวรตั้งแต่เวลา 12.00 น. - 18.00 น. แต่ปรากฏว่าพอถึงเวลา 17.30 น. เกิดเหตุเพลิงไหม้ที่บ้านหลังหนึ่ง พนักงานสอบสวนผู้นั้นก็ต้องรีบออกไปดูแลประสานงานการดับเพลิง ตรวจสอบที่เกิดเหตุ สอบสวนเจ้าของบ้าน พยานในที่ที่เกิดเหตุ ฯลฯ ซึ่งไม่สามารถจะเสร็จสิ้นได้ในเวลารวดเร็ว อีกทั้งการจะให้พนักงานสอบสวนผลัดใหม่รับผิดชอบ ก็ไม่สามารถทำได้ เพราะการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบกันชัดเจน และผลัดใหม่ก็จะมีคดีที่จะต้องทำการสอบสวนเช่นเดียวกัน และนอกจากนี้เวลาที่ว่างเวรยามก็มีได้หมายความว่า จะไม่มีภารกิจที่จะต้องทำ เช่น การเข้าเวรในงานอาชีพอื่น เช่น แพทย์ พยาบาล หรือยามรักษาการณ์ฯ ฯลฯ แต่พนักงานสอบสวนจะต้องใช้เวลาที่ออกเวรทำการสอบสวนคดีอาญาที่รับแจ้งมาขณะเข้าเวร จะต้องออกไปติดตามสอบปากคำพยานที่เกี่ยวข้อง จัดทำบันทึกประกอบสำนวนการสอบสวน และอื่น ๆ อีกมาก เพื่อรวมเป็นสำนวนการสอบสวนให้เสร็จสิ้น และในขณะที่เข้าเวร 1 ผลัด ก็มีใช้จะมีเพียง 1 หรือ 2 คดี ยิ่งเป็นสถานีตำรวจที่มีคดีมาก บางครั้งรับที่ละหลายคดี ดังนั้น พนักงานสอบสวนจึงมีภาระที่หนักในความรับผิดชอบ บางครั้งจึงทำให้ขาดเวลาที่จะเอาใจใส่ ความละเอียดรอบคอบในการสอบสวน และเกิดข้อบกพร่องอยู่เสมอ

การรับผิดชอบสอบสวนคดีอาญาที่ได้รับแจ้งมาของพนักงานสอบสวนนั้น โดยปกติพนักงานสอบสวนแต่ละคนจะรับผิดชอบสอบสวนจนเสร็จสิ้น ทั้งนี้ก็เนื่องจากงานสอบสวนจะเริ่มต้นตั้งแต่รับแจ้งเหตุ หรือร้องทุกข์ หรือกล่าวโทษ พนักงานสอบสวนผู้รับแจ้งย่อมจะทราบข้อเท็จจริงและความเป็นมาของคดีเป็นอย่างดี และจะทราบว่าควรจะต้องทำอะไรบ้างในคดีนี้ หรือมีพยานหลักฐานใดที่จะต้องรวบรวม รวมทั้งจะต้องรับผิดชอบต่อปัญหาในคดีที่เกิดขึ้นด้วย

3. งานธุรการงานสอบสวน

เมื่อเอ่ยถึงงานธุรการ หลายคนอาจเห็นว่ามันไม่สำคัญ แต่ในความเป็นจริงแล้ว งานธุรการถือเป็นงานสำคัญของงานทุก ๆ ด้าน ไม่เฉพาะงานสอบสวนเท่านั้น งานธุรการที่เกี่ยวข้องกับงานสอบสวนก็เช่น

- การส่งหมายเรียกพยาน หรือผู้ต้องหา
- การควบคุมสารบบคดีอาญาในเขตสถานีตำรวจ

- การติดตามผลคดีชั้นพนักงานอัยการและศาล
- การนำส่งสำนวนการสอบสวน
- การเก็บรวบรวมหมายจับที่ออกในสถานีตำรวจ
- การลงบันทึกประจำวัน
- ใบเสร็จและบันทึกการเปรียบเทียบปรับ
- การรับ-ส่งหนังสือราชการที่เกี่ยวข้องกับคดี เช่น หนังสืออายัด ถอนอายัดตัวผู้ต้องหา

หนังสือแจ้งคำสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการ

๑๑๑

สิ่งเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งของงานธุรการงานสอบสวนที่ในสถานีตำรวจมักมีข้าราชการตำรวจตำแหน่งรองจากพนักงานสอบสวนเป็นผู้ปฏิบัติงานช่วยเหลือและสนับสนุนพนักงานสอบสวนอยู่ ซึ่งงานเหล่านี้ล้วนเกี่ยวข้องและมีความสำคัญต่อพนักงานสอบสวนทั้งสิ้น และบางครั้งงานธุรการเพียงเล็กน้อยก็กระทบกระเทือนต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนได้ เช่น มีเจ้าหน้าที่ตำรวจนำตัวผู้ต้องหาคนหนึ่งมาส่งพนักงานสอบสวน โดยแจ้งว่าเป็นผู้ต้องหาตามหมายจับของสถานีตำรวจซึ่งออกไว้นานแล้ว แต่ผู้ต้องหาดังกล่าวอ้างว่าคดีที่เคยต้องหานี้ พนักงานอัยการสั่งไม่ฟ้อง และพนักงานสอบสวนได้ถอนหมายจับไปนานแล้ว หากระบบการควบคุมสารบบคดี การติดตามผลคดี และการเก็บหมายจับไม่ดีแล้ว อาจไม่มีการลงผลคดีชั้นพนักงานอัยการไว้ หรือไม่มีการเก็บบันทึกการถอนหมายจับไว้ให้ถูกที่ เมื่อพนักงานสอบสวนผู้รับตัวผู้ต้องหาไว้ไม่สามารถตรวจพบ ก็จำเป็นต้องควบคุมตัวไว้ ทำให้เสื่อมเสียเสรีภาพโดยใช่เหตุ และก็อาจถูกฟ้องกลับได้ เป็นต้น เนื่องจากคดีที่เกิดขึ้นในแต่ละสถานีตำรวจในปีหนึ่ง ๆ จะมีจำนวนหลายร้อยหรือบางสถานีหลายพันคดี และแต่ละคดีมีอายุความหลายปี สูงสุดถึง 20 ปี ซึ่งอาจมีการจับกุมผู้ต้องหาได้ในอีกหลายปีข้างหน้า การค้นหาและตรวจสอบเอกสารจึงเป็นเรื่องจำเป็น งานธุรการจึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งในงานสอบสวนเช่นกัน

จากที่กล่าวมาในบทนี้ก็เพื่อชี้และแสดงให้เห็นถึงภาพของการสอบสวนคดีอาญาของไทย ซึ่งเป็นขั้นตอนเบื้องต้นในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่จะรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อเสนอต่อศาลต่อไป การสอบสวนคดีอาญามีระเบียบข้อบังคับให้ปฏิบัติมากมาย ทั้งนี้ก็เพราะเป็นขั้นตอนที่ติดต่อกับประชาชนและเกี่ยวข้องกับสิทธิและเสรีภาพอย่างมาก จึงจำเป็นจะต้องมีกฎระเบียบควบคุมอยู่มาก ขั้นตอนหรือกระบวนการที่กล่าวไปนั้นเป็นเพียงส่วนหนึ่งของการสอบสวน

ทั้งหมด แต่เป็นส่วนที่เห็นว่าเกี่ยวข้องกับสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ซึ่งจะได้ทำการวิเคราะห์
ในบทต่อไปว่ามีส่วนใดที่กระทบกระเทือนต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนบ้าง และกระทบ
อย่างไร

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย